

glaub das er mich gened
nehmen und mich in eger
ne fünd sein laß vñ
erherhey das Chrusus an
teufel, denn auff dem Chri
sto gerecht zu seyn, welche in
blinden waisend in el
en und der glaub machet in
den wylt hem der Wylt in

DIE ALTERTÜMLICHEN BÜCHERSAMMLUNGEN IN TESCHEN

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

Czytelnia ogólna

✉ „Dom Studiującego
Nauczyciela”,
ul. Niemcewicza 8,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 520 931 - 275
🕒 poniedziałki i środy
11⁰⁰-18⁰⁰,
wtorki i piątki
9⁰⁰-15⁰⁰

Czytelnia zbiorów specjalnych

✉ Rynek 18,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 522 771
🕒 środy - piątki
9⁰⁰-14⁰⁰

BIBLIOTEKA

IM. TSCHAMMERA

przy Parafii

Ewangelicko-Augsburskiej

Czytelnia

✉ Plac Kościelny 6,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 524 800
🕒 poniedziałki i środy
17⁰⁰-19⁰⁰

BIBLIOTEKA DEKANATU

przy Parafii

Rzymsko-Katolickiej

pod wezwaniem

św. Marii Magdaleny

✉ Plac Dominikański 2,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 521 352

BIBLIOTEKA

OO. BONIFRATRÓW

✉ Plac Londzina 1,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 520 562

BIBLIOTEKA MUZEUM

✉ ul. Regeera 6,
43 400 Cieszyn
☎ (0-33) 521 577

eum quo nomine sep. mortui in
 ste habuere uide cū religionē
 nibus is locus debet tueri. C
 tiorū ruanone ap. teplis a
 e. De ipis aute edibus sacre h
 smetane in teerō et qto vol
 res Quia in secudo uisu est in
 copne que in cōsueu se pūat
 cap. que habuere usu copne

in auch zilandet. Sonder das:
 Ich glaub das er mir ain gnedig
 genßmen/ vnd mich mit gott
 meine sünd sein sünd/ vñ sin gen
 uschung sey/ das Christus ain n
 utter sey/ denn auff dem Chri
 stes gerechtigkeit/ wölche in Et
 chunden / wann auff dem Chri
 sten/ vñ der glaub macht mich
 Von wölchem der Papst/ me
 net zart volck nichts wissen zußz

Conversorum du
Commune recon
Recus fœderis, in n
Titulus nobilissimu
Pitulatrix pericla
Evocatio Adæ. (A
Incipit son

hierben deszten Manns
neben seinen Brüdern der da
zu suchen von Heimat aufge
hetus aber auff Gwardsort
ausz. Mann verdinget/ vnd
daß der Herr sich entschlossen
er der Pfarhern alldort vorfar
the/hat solches der Herr der

panompei sacra tonan
ne cypros benecis modula
a nec rigido prelia marte ca
prosequitur palli miltaria c
et in hero numina trina de
pulisnis adest vigilans ui
ns herbis lucta cuncta in
quirens diuini sentia pro
belet hites herba secun

G A L E R I A
K S I A Ź N I C Y
C I E S Z Y Ń S K I E J

C I E S Z Y N
R Y N E K 1 8

28.X.-17.XII.1996

Śląsk Cieszyński doświadczał w ciągu wieków rozmaitych losów. Jego położenie geograficzne sprawiło, iż wielokrotnie stawał się przedmiotem i sceną międzynarodowych konfliktów. Wielokrotnie też zmieniała się jego przynależność państwowa. Jakkolwiek zjawiskom tym towarzyszyły niekiedy tragiczne wydarzenia, dla kultury cieszyńskiej wielość ideowych wpływów oraz rywalizacja mieszkających tu grup narodowych i wyznaniowych okazały się korzystne; zadecydowały o jej żywotności, otwartości i bogactwie.

Świadectwem dawnej wielokulturowości Śląska Cieszyńskiego są lutejsze księgozbiory historyczne. Ich zawartość, reprezentatywna dla występujących na tym obszarze nurtów ideowych, a zarazem obejmująca liczne i cenne zabytki piśmiennictwa, sprawia, że stanowią one nie tylko jeden z ważniejszych składników kulturowej spuścizny Regionu, ale także częśćkę uniwersalnego, głównie polskiego, niemieckiego i czeskiego, dziedzictwa piśmienniczego. Większość z owych kolekcji znajduje się obecnie w strukturze Książnicy Cieszyńskiej, powołanej przed trzema laty komunalnej biblioteki o charakterze naukowym. Pozostałe są własnością instytucji, przy których zostały niegdyś stworzone. Biblioteka im. Tschammera funkcjonuje przy Parafii Ewangelicko-Augsburskiej, Biblioteka Dekanalna stanowi własność Parafii św. Marii Magdaleny, Biblioteka oo. bonifratrów przechowywana jest w cieszyńskim klasztorze Zgromadzenia Braci Miłosiernych, a znaczna część księgozbioru dawnego Muzeum Miejskiego wchodzi w skład współczesnej cieszyńskiej placówki muzealnej. Celem obecnej wystawy jest pokazanie drobnej choćby części tego ciekawie jeszcze niedostatecznie znanego i docenianego bogactwa, a za jego pośrednictwem – odświeżenie źródeł, z których cieszyńska kultura czerpała w przeszłości inspirację i wzorce.

Těšínské Slezsko prošlo v průběhu staletí nejrůznějšími osudy. Jeho zeměpisná poloha byla příčinou toho, že se mnohokrát stávalo předmětem i arénou mezinárodních konfliktů. Často se také měnila jeho státní příslušnost. Ačkoliv byly tyto jevy někdy provázány tragickými událostmi, nicméně četnost ideových vlivů a určitá rivalita zde žijících národnostních i náboženských komunit se ukázaly pro těšínskou kulturu prospěšné a pro její životaschopnost, otevřenost a bohatství rozhodné.

O dávne mnohokulturnosti Těšínského Slezska svědčí zdejší historické knižní fondy. Svým obsahem jsou reprezentativní pro působící na tomto území ideové proudy, přitom zahrnují početné vzácné památky písemnictví, a z těchto důvodů jsou jak jednou z důležitějších složek kulturního dědictví regionu, tak součástí univerzálního, hlavně polského, německého a českého, písemného dědictví. Většina těchto fondů je dnes součástí vytvořených před třemi roky Těšínské historické knihovny (Książnica Cieszyńska), která je městskou knihovnou s vědeckým zaměřením. Další fondy jsou vlastnictvím institucí, ve kterých původně vznikaly: Tschammerová knihovna – Evangelicko augšpurské farnosti, Dekanální knihovna – katolické farnosti Mari Magdalény, Knihovna Milosrdných bratří je uložena v těšínském klášteře Konventu Milosrdných bratří, velká část knihovny dřívějšího Městského muzea je součástí sbírek dnešního těšínského muzejního pracoviště. Cílem této výstavy je prezentovat alespoň malou část tohoto stále ještě nedoceneného a příliš málo známého bohatství a odhalit jeho prostřednictvím zdroje, z nichž těšínská kultura čerpala v minulosti inspiraci a vzory.

Teschner Schlesien haben im Laufe von Jahrhunderten verschiedene Schicksale heimgesucht. Seine geographische Lage verursachte, daß es vielfach Objekt und Schauplatz internationaler Konflikte war. Viele male änderte sich auch seine Staatsangehörigkeit. Obzwar diesen Erscheinungen manchmal tragische Ereignisse folgten, für die teschner Kultur erwiesen sich die Vielfältigkeit der ideellen Einflüsse und die Rivalisation der hier wohnenden nationalen und konfessionellen Gruppen als günstig; dies entschied über ihre Lebenskraft, Offenheit und Reichtum.

Ein Zeugnis für die ehemalige Vielfältigkeit der Kultur Teschner Schlesiens sind die hiesigen historischen Büchersammlungen. Ihr Inhalt, repräsentativ für die auf diesem Gebiet hervortretenden ideellen Ströme und zugleich viele und wertvolle Antiquitäten des Schrifttums enthaltend, verursacht, daß sie nicht nur einen der wichtigsten Bestandteile der kulturellen Erbschaft dieser Region, aber auch einen Teil des universellen – vor allem des polnischen, des deutschen und des tschechischen – schriftlichen Erbgutes bilden. Die Mehrheit dieser Kollektionen ist gegenwärtig in die Struktur der Książnica Cieszyńska eingegliedert, einer Kommunalbibliothek mit wissenschaftlichem Charakter. Die anderen sind Eigentum von Institutionen, bei denen sie einst entstanden sind: die Tschammer-Bibliothek der Evangelisch-Augsburgischen Pfarrgemeinde, die Dekanalsbibliothek – Eigentum der Pfarre zur hl. Maria Magdalene, die Bonifratrerbibliothek – in Aufbewahrung des Klosters der barmherzigen Brüder und ein ansehnlicher Teil der Büchersammlung des ehemaligen Städtischen Museums, der weiterhin Eigentum des teschner Museums ist. Das Ziel dieser Ausstellung ist zumindest einen kleinen Teil dieses immer noch ungenügend gekannten und anerkannten Reichtums zu zeigen, und – anhand dessen – die Quellen, aus denen die teschner Kultur in Vergangenheit ihre Anregungen und Muster geschöpft hat, zu enthüllen.

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

Chociaż Książnica Cieszyńska należy do najmłodszych bibliotek w Polsce, utworzona została bowiem 1 stycznia 1994 r., jej zbiory mają długą i bogatą historię. W ich skład wchodzi kilka kolekcji książkowych, które powstały lub były przechowywane na terenie Cieszyna w okresie ostatnich ponad 200 lat. Najstarszą i najcenniejszą z nich jest biblioteka księdza Leopolda Jana Szersznika (1747–1814), cieszyńskiego uczonego, pedagoga, działacza komunalnego i kolekcjonera. Stworzona na przełomie XVIII i XIX w., stała się pierwszą publiczną biblioteką na terenie ówczesnego Śląska Austriackiego. O jej znaczeniu decyduje zarówno zawartość, reprezentatywna dla wszystkich ówczesnych dziedzin wiedzy, jak i zachowany do dzisiaj XVIII-wieczny układ wewnętrzny i wystrój, na który składa się kilkadziesiąt okazali, wykonanych w stylu klasycystycznym regałów z drewna dębowego. Obecnie księgozbiór ten liczy w sumie ok. 15 000 woluminów dzieł drukowanych (w tym ponad 11 000 starodruków), 39 inkunabułów i 1 000 jednostek ewidencyjnych rękopisów. Większość druków pochodzi z wieku XVIII, ale sporo jest także książek XVII i XVI-wiecznych. Dominującą pozycję, zwłaszcza wśród dzieł XVIII i XIX-wiecznych, zajmuje niemiecka produkcja wydawnicza, jednak znaleźć tu można również wiele książek wydanych na terenie Francji, Włoch, Szwajcarii, Czech, Polski, a nawet Anglii. Podobnie układa się także językowa struktura księgozbioru, jakkolwiek pod tym względem na czoło obok języka niemieckiego wysuwa się oczywiście łacina. Mimo iż owa biblioteka, zgodnie ze swoim przeznaczeniem i panującymi wówczas wzorcami, miała charakter uniwersalny i zawierała książki ze wszystkich dziedzin wiedzy, można w jej ramach wyróżnić pewne zespoły tematyczne, które dominują pod względem ilościowym bądź zasługują na uwagę z powodu swej szczególnej wartości czy znaczenia, jakie przywiązywał do nich sam L. J. Szersznik. Do tej pierwszej grupy zaliczyć należy literaturę religijną, która stanowi ok. 20% kolekcji. Wśród literatury świeckiej wyraźnie przeważa szeroko rozumiana humanistyka na czele z piśmiennictwem pedagogicznym oraz pracami historycznymi, w tym – głównie – dotyczącymi Słowiańszczyzny i Śląska, co pozostaje w niewątpliwym związku z zainteresowaniami i profesją założyciela biblioteki. Jego preferencje ujawnia także obszerny dział bibliograficzny, zawierający literaturę księgoznawczą, pomocną w kolekcjonowaniu dzieł rzadkich i wartościowych. L. J. Szersznik bowiem, będąc zapalonym i wytrawnym bibliofilem, szczególną wagę przywiązywał również do gromadzenia cymeliów.

Olbrzymią wartość ma także biblioteka Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812–1887), która do Cieszyna trafiła w 1908 r. na mocy decyzji podjętej przez jego syna i spadkobiercę, Franciszka. Ta licząca obecnie około 1 000 starodruków oraz 14 500 druków XIX-wiecznych kolekcja stanowiła podstawowy warsztat pracy pisarskiej J. I. Kraszewskiego, stąd też szeroko reprezentowane są w niej dzieła z zakresu historii Polski i powszechnej (źródła, pamiętniki, opracowania, nauki pomocnicze), literatura społeczna, filozofia, pedagogika, beletrystyka oraz periodyki naukowe z całej niemal Europy. Jednocześnie zbiór ten bardzo wyraźnie ujawnia pasję bibliofilską właściciela. Znajduje się w nim wiele doboranych z prawdziwym zjawstwem cennych druków polskich i europejskich. O rozległych kontaktach J. I. Kraszewskiego i uznaniu, jakim cieszył się wśród współczesnych świadczą druki opatrzone odręcznymi dedykacjami pisarzy, uczonych, tłumaczy, wydawców czy wybitnych postaci życia politycznego. Jest ich w kolekcji pisarza ogółem ok. 800.

Następnym ważnym i cennym zespołem Książnicy jest biblioteka Czytelni Ludowej, towarzystwa kulturalno-oświatowego, które od założenia w 1861 r. aż do połowy lat osiemdziesiątych XIX w. stanowiło centrum polskiego życia narodowego w Cieszynie. Zasadniczą część owej liczącej 17 000 woluminów (w tym 2 000 starodruków i 7 inkunabułów) biblioteki stworzona została z darów napływających z terenów całej dawnej Rzeczypospolitej od wydawców, księgarzy, pisarzy, bibliofilów etc. Mimo zróżnicowanej proveniencji księgozbiór Czytelni Ludowej posiada dość wyraźnie zarysowany profil tematyczny. Przeważają w nim dzieła polskie z zakresu literatury pięknej, historii, filozofii i teologii. Obszerny jest też zbiór periodyków, obejmujący m.in. polskie czasopisma emigracyjne z XIX w. Fakt, iż znaczna część książek pochodzi z dawnych, a przy tym – niejednokrotnie – znakomitych kolekcji bibliofilskich, sprawił, że można tu znaleźć wiele dzieł rzadkich i cennych. W szczególności dotyczy to *poloników*.

Z dziejami cieszyńskiej kultury ściśle związany jest kolejny księgozbiór Książnicy, a mianowicie biblioteka Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, organizacji o ambicjach naukowych, którą z inspiracji ks. Józefa Londzina (1862–1929) powołano w Cieszynie w 1901 r. Przez następnych kilkadziesiąt lat swojego istnienia Towarzystwo gromadziło wszelkiego rodzaju zabytki kultury materialnej i duchowej Śląska, w tym również książki, których do 1930 r. zebrano ok. 1 000. Fakt, że większość z nich została wydana bądź też czytana była na Śląsku sprawia, że biblioteka Towarzystwa Ludoznawczego należy do najciekawszych zabytków kultury regionu. Obecnie obejmuje 10 000 woluminów, w tym 500 starodruków. Równolegle z księgozbiorem Towarzystwa Ludoznawczego gromadzono także wszelkiego rodzaju materiały rękopiśmienne i *varia*

związane z historią i kulturą Śląska Cieszyńskiego. Obecnie składają się one na odrębny, liczący w sumie 9 000 jednostek ewidencyjnych zespół.

Następna kolekcja będąca własnością Książnicy Cieszyńskiej ma charakter prywatnej spuścizny. Jest nią biblioteka Tadeusza Regera (1872–1938), polityka, który większość życia spędził na Śląsku Cieszyńskim, odgrywając czołową rolę w miejscowym polskim ruchu socjalistycznym i niepodległościowym. Spuściznę tę podzielono na dwie grupy, z których jedną stanowi księgozbiór, a drugą materiały archiwalne zwane *Tekami Regera*. Księgozbiór liczy w sumie 7 000 woluminów i obejmuje głównie dzieła z zakresu historii, prawa, socjologii, przyrody oraz *silesiaka*. O wiele większą wartość mają zbiory archiwalne, liczące ogółem 5 500 jednostek ewidencyjnych i stanowiące ważną bazę źródłową do badań nad historią Śląska Cieszyńskiego w okresie od lat dziewięćdziesiątych XIX w. aż do 1938 r.

Największym zespołem bibliotecznym przechowywanym w Książnicy Cieszyńskiej jest tzw. księgozbiór „pomuzealny”. Tworzą go książki, które wydzielono w 1960 r. z biblioteki Muzeum w Cieszynie jako nieprzydatne dla prac tej placówki. Decyzję tę podjęto ze względu na ogromną różnorodność tematyczną ówczesnej biblioteki muzealnej, w której począwszy od 1901 r. gromadzone były książki pochodzące z darów osób prywatnych oraz ze zlikwidowanych bibliotek instytucjonalnych, a więc – siłą rzeczy – dotyczące różnych, rzadko tylko związanych z zainteresowaniami Muzeum dziedzin wiedzy. Wyselekcjonowany zbiór obejmuje kilkaset jednostek ewidencyjnych rękopisów, 2 500 starodruków, 27 500 druków zwartych wydanych po 1800 r. oraz kilkanaście tysięcy roczników czasopism. Występują tu zarówno rzeczy bardzo cenne, jak i materiały nie posiadające szczególnej wartości merytorycznej, stanowiące jednak dokumentację interesujących zjawisk historycznych.

TĚŠÍNSKÁ HISTORICKÁ KNIHOVNA

Těšínská historická knihovna, která vznikla 1 ledna 1994, patří k nejmladším v Polsku, její sbírky však mají dlouhou a bohatou historii. Skládají se z několika knižních fondů, jež buďto přímo vznikaly anebo byly uchovávané na území Těšína v období posledních 200 let. Nejstarší a nejcennější z nich je knihovna kněze Leopolda Jana Šeršníka (1747–1814), těšínského vědce, pedagoga, městského činitele a sběratele. V době svého vzniku na přelomu XVIII. a XIX. stol., se stala první veřejnou knihovnou na území tehdejšího rakouského Slezska. Pro její význam je rozhodující jak obsah, reprezentativní pro všechny tehdejší obory vědění, tak dochované k dnešnímu dni vnitřní uspořádání a původní vybavení, jež se skládá z několika desítek okázalých klasicistických dubových regálů. V současnosti tento fond zahrnuje dohromady asi 15 000 tištěných svazků (včetně více než 11 000 starých tisků), 39 inkunábul a 1 000 evidenčních jednotek rukopisů. Většina knih pochází z XVIII. stol., avšak je zde zastoupeno poměrně početně i století XVII. a XVI. Dominující postavení, zvláště mezi knihami z XVIII. a XIX. stol., patří německé knižní produkci, avšak najdeme zde i díla vydané na území Francie, Itálie, Švýcarska, Čech, Polska a dokonce Anglie. Tomuto odpovídá i jazyková struktura fondu, i když je zde pochopitelně vedle knih německých nejvíce spisů latinských. Ačkoliv tato knihovna měla v souladu se svým určením a dobovými výkyly uni-verzální charakter a obsahovala spisy ze všech vědních oborů, je možné zde určit jisté tématické soubory, které buď výrazně dominují nad zbytkem knižního fondu z hlediska své početnosti, nebo si zaslouží pozornost z hlediska své zvláštní ceny či významu, jenž jim přikládal sám L. J. Šeršník. K první skupině lze zařadit náboženskou literaturu, která zahrnuje kolem 20% celé sbírky. Mezi světskou literaturou výrazně převažují humanitní vědy s největším zastoupením pedagogických a historických – zvláště týkajících se Slovanství a Slezska – spisů, což je nepochybně spjato se zájmy a profesí zakladatelé knihovny. Jeho preference jsou zřejmé i z obsáhlého bibliografického oddílu, jenž obsahuje knihovnickou literaturu, která má sloužit jako odborná pomůcka při shromažďování vzácných a cenných spisů. L. J. Šeršník, jenž byl záněný bibliofil, přikládal totiž zvláštní význam shromažďování vzácných starých tisku a rukopisů.

Obrovskou hodnotu má také knihovna známého polského spisovatele Józefa Ignace Kraszewského (1812–1887), která se v Těšíně ocitla v 1908 roce na základě rozhodnutí spisovatelova syna a dědice Františka. Tato čítající k dnešnímu dni kolem 1 000 starých tisků a 14 500 tisků z XIX. stol. sbírka byla pro spisovatelovu tvorbu zdrojem znalosti a inspirace, proto také jsou zde bohatě zastoupena díla z oblasti polských i obecných dějin (fontes, paměti, odborná pojednání, pomocné vědy historické), filozofie, pedagogiky, beletrie i vědecké časopisy ze skoro celé Evropy. Zároveň se v této

sbírce zřetelně projevuje bibliofilská vášeň původního majitele. Jsou zde mnohé vzácné – jak polské tak i evropské – tisky, jejichž výběr vypovídá o tom, že je shromáždil skutečný znalec. Svazky opatřené vlastnoručním věnováním spisovatelů, vědců, překladatelů, vydavatelů nebo významných postav politického života dokumentují široké kontakty J. I. Kraszewského i skutečnost, že byl ve své době uznávanou osobností. Takových knih je v souboru kolem 800.

Dalším důležitým a cenným fondem Těšínské historické knihovny je knihovna Lidové čítárny (Czytelnia Ludowa) – spolku o kulturním a osvětovém zaměření, který byl od svého vzniku v 1861 roce až do poloviny osmdesátých let XIX. stol. centrem polského národního života v Těšíně. Podstatná část této knihovny, jež obsahuje 17 000 svazků (v tom 2 000 starých tisků a 7 inkunábulí), vznikla z darů vydavatelů, knihkupců, spisovatelů, bibliofilů a jiných osob z celého dřívějšího území Polska. I přes různorodou provenienci je tento fond poměrně zřetelně tématicky profilován. Převažují v něm polské knihy a to z oblasti krásné literatury, historie, filozofie a teologie. Je zde i široký soubor periodik zahrnující mimo jiné polské exulantské časopisy z XIX. stol. Významnou část fondu tvoří knihy z dřívějších – častokrát znamenitých – bibliofilských kolekcí a proto také v tomto souboru najdeme mnohá vzácná a významná díla. Týká se to především *polonik*.

Z dějinami kultury na Těšínsku úzce souvisí další z dnešních fondů Těšínské historické knihovny – bývala knihovna Polské národopisné společnosti (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze). Tento spolek byl založen v 1901 r. v Těšíně na popud pátera Józefa Londzina (1862–1929) a měl určité vědecké ambice. V průběhu několika desítek let své existence shromažďoval sbírky z oblasti duchovní i materiální kultury Slezska včetně knih, kterých do roku 1930 získal kolem 1 000. Z ohledem na to, že většina těchto knih byla buď přímo vydána anebo rozšířena ve Slezsku, lze knihovnu Polské národopisné společnosti zařadit mezi nejzajímavější kulturní památky regionu. V současnosti tento fond tvoří 10 000 svazků, z nichž 500 jsou staré tisky. Souběžně s vytvářením knihovny byly shromažďovány nejrůznější rukopisné materiály a *varia* spjata s dějinami a kulturou Slezska. Tyto dnes tvoří samostatný fond obsahující 9 000 evidenčních jednotek.

Další fond, který je dnes součástí Těšínské historické knihovny, má povahu osobní pozůstalosti. Jedná se o knihovnu Tadeusze Regera (1872–1939), politika, který strávil většinu života na Těšínsku, kde sehrál významnou úlohu v místním polském socialistickém a národním hnutí. Pozůstalost byla rozdělena na dvě skupiny, z nichž první tvoří vlastní knihovna a druhou archivní materiály – tzv. „*Teki Regera*“. Knihovna se skládá z 7 000 svazků, mezi nimiž jsou díla z oblasti historie, práva, sociologie, přírodovědy a také *sileziaka*. Mnohem větší hodnotu mají archiválie, kterých je kolem 5 500 evidenčních jednotek. Tyto stanoví důležitou pramennou základnu pro výzkum dějin těšínského Slezska v období od devadesátých let XIX. stol. do roku 1938.

Největší z fondů Těšínské historické knihovny – tzv. „pomuzejni“ – vznikl vyřazením v roce 1960 z knihovny Muzea v Těšíně řady pro vlastní činnost muzea nepoužitelných svazků. Rozhodnutí o jejich vyřazení bylo přijato z důvodu obrovské rozmanitosti tehdejší muzejní knihovny, v níž byly od 1901 roku shromažďovány jak dary soukromých osob, tak fondy likvidovaných knihoven různých institucí, obsahující – pochopitelně – knihy z nejrůznějších vědních oborů, z nichž jen málo odpovídalo zájmům a potřebám muzea. Vyřazený soubor zahrnuje několik set evidenčních jednotek rukopisů, 2 500 starých tisků, 27 500 svazků vydaných po roce 1800 a několik tisíc ročníků časopisů. Objevují se zde jak velmi cenné věci, tak také materiály, které nemají samy o sobě zvláštní hodnotu z hlediska obsahu, ale mají určitý význam pro dokumentaci zajímavých historických jevů.

HAUS DES TESCHNER BUCHES

O b zwar die Książnica Cieszyńska zu den jüngsten Bibliotheken in Polen gehört, denn sie wurde am 1. Januar 1994 gegründet, haben ihre Sammlungen eine lange Geschichte. Ihren Bestand bilden einige Bücherkollektionen, die in den letzten 200 Jahren in Cieszyn entstanden oder hier aufbewahrt wurden. Die älteste und wertvollste ist die Bibliothek des Paters Leopold Johann Scherschnick (1747–1814), eines teschner Gelehrten, Pädagogen, Fürsorgers im Gemeinderat und Sammlers. Sie entstand um die Wende des XVIII. und XIX. Jahrhunderts und war die erste öffentliche Bibliothek im ganzen damaligen Österreichischen Schlesien. Ihre Bedeutung bestimmen zugleich ihr Inhalt, in dem die angesammelten Werke alle damaligen Wissenschaftsgebiete vertre-

ten, wie auch die bis heute aufbewahrte innerliche Fassung und ein origineller, innerer Schmuck in Gestalt von vielen, stilgemäßen, klassischen Bücherregalen aus Eichenholz. Gegenwärtig zählt diese Bibliothek ca. 15 000 Volumen gedruckte Werke (darunter über 11 000 Altdrucke), 39 Inkunabeln und 1 000 Bestandseinheiten von Manuskripten. Die Mehrheit der Drucke stammt aus dem XVIII. Jahrhundert, aber zahlreich sind auch Werke aus dem XVII. und XVI. Jahrhundert. Überwiegend sind, besonders unter den Werken aus dem XVIII. und XIX. Jahrhundert, deutsche Ausgaben, jedoch kann man hier auch viele Werke finden, die in Frankreich, Italien, in der Schweiz, in der Tschechei, in Polen und sogar in England herausgegeben wurden. Ähnlich ist auch die sprachliche Struktur dieser Büchersammlung, obzwar in dieser Hinsicht – neben der deutschen Sprache – natürlich die lateinische in den Vordergrund tritt. Trotzdem diese Bibliothek, übereinstimmend mit ihrer Bestimmung und den damaligen Mustern, einen universalen Charakter hatte und Bücher aus allen Gebieten der Wissenschaft besaß, kann man in ihrer innerlichen Fassung einige thematische Teile unterscheiden, die entweder wegen der Menge der Bücher überwiegen oder bemerkenswert sind, weil ihnen L. J. Scherschnick selbst einen besonderen Wert oder Bedeutung anknüpfte. Zu der ersten Gruppe gehört die Literatur über Religion, die ca. 20% der gesamten Büchersammlung enthält. In der weltlichen Literatur überwiegen deutlich humanistische Wissenschaften vor allem mit dem pädagogischen und geschichtlichen Schrifttum, im Großteil über die slavischen Länder und Schlesien, was unzweifelhaft mit den Interessen und der Profession des Gründers der Bibliothek zusammenhängt. Seine Präferenzen zeigt auch ein umfangreicher bibliographischer Teil, der buchwissenschaftliche Literatur enthält, die behilflich war beim Sammeln seltener und wertvoller Werke. Denn L. J. Scherschnick, der ein leidenschaftlicher und erfahrener Bibliophile war, legte besonderen Wert auch auf das Sammeln von Cimelien.

Einen enormen Wert hat die Bibliothek des bekannten polnischen Schriftstellers Józef Ignacy Kraszewski (1812–1887), welche im Jahre 1908 von seinem Sohn und Erben, Franciszek, Cieszyn überwiesen wurde. Diese ca. 1 000 Altdrucke und 14 500 Drucke aus dem XIX. Jahrhundert zählende Kollektion war eine Basis der schriftstellerischen Werkstätte J. I. Kraszewski's, darum sind in ihr auch viele Werke aus der polnischen und allgemeinen Geschichte vorhanden (Quellen, Memoiren, Bearbeitungen, Hilfswissenschaften), gemeinschaftliche Literatur, Philosophie, Pädagogik, Belletristik und wissenschaftliche Zeitschriften aus fast ganz Europa. Zugleich bringt diese Kollektion deutlich an den Tag die Leidenschaft eines Bücherfreundes. Sie enthält viele mit großer Kenntnis sorgfältig ausgesuchte polnische und europäische Drucke. Von den ausgedehnten Kontakten J. I. Kraszewski's und der Anerkennung, mit der ihn seine Zeitgenossen würdigten, zeugen Drucke mit handschriftlichen Widmungen von Schriftstellern, Gelehrten, Übersetzern, Herausgebern oder hervorragenden Personen des politischen Lebens. Es sind dessen in der Kollektion des Schriftstellers ca. 800.

Die nächste wichtige und wertvolle Sammlung der Książnica ist die Büchersammlung der Czytelnia Ludowa (Volks-Leihbibliothek), einer Kultur- und Bildungsgesellschaft, die ab 1861 – von ihrer Entstehung bis zu der Hälfte der achtziger Jahre des XIX. Jahrhunderts – das Zentrum des polnischen Nationallebens bildete. Der Großteil dieser 17 000 Volumine zählenden Bibliothek (darunter 2 000 Altdrucke und 7 Inkunabeln) entstand durch Schenkungen aus allen Teilen des ehemaligen Polens – zugesandt von Verlagsbuchhändlern, Herausgebern, Schriftstellern, Bücherfreunden etc. Obzwar die Provenienz so verschiedenartig ist, hat die Leihbibliothek einen deutlich hervortretenden Profil. Es überwiegen in ihr polnische Werke aus dem Bereich der Belletristik, Geschichte, Philosophie und Theologie. Umfangreich ist auch die Sammlung der periodisch erscheinenden Zeitschriften, u. a. der polnischen Emigrationszeitschriften aus dem XIX. Jahrhundert. Die Tatsache, daß eine große Anzahl der Bücher aus alten, und dabei – in vielen Fällen – angesehenen Kollektionen von Bücherfreunden stammt, bewirkt, daß man in der Büchersammlung der Volks-Leihbibliothek viele seltene und wertvolle Werke finden kann. Vor allem betrifft dies *Polonikas* an.

Eng verbunden mit der Geschichte der teschner Kultur ist die nächste Büchersammlung der Książnica, nämlich die Bibliothek der Polnischen Ethnographischen Gesellschaft (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze), einer Institution mit wissenschaftlichem Ehrgeiz, welche aus Inspiration des Paters Józef Londzin (1862–1929) im Jahre 1901 in Teschen berufen wurde. Durch weitere Jahrzehnte ihres Bestehens sammelte die Gesellschaft aller art Kulturdenkmäler materieller und geistiger Kultur Schlesiens, darunter auch Bücher, deren bis zum Jahre 1930 ca. 1 000 gesammelt wurden. Die Tatsache, daß der Großteil von ihnen in Schlesien herausgegeben oder gelesen wurde, verursacht, daß die Büchersammlung der Ethnographischen Gesellschaft zu den interessantesten Denkmälern der Kultur Schlesiens gehört. Parallel mit der Büchersammlung der Ethnographischen Gesellschaft wurden verschiedenartige handschriftliche Materiale und *Varias* gesammelt, die mit Geschichte und Kultur Teschner Schlesiens verbunden waren. Gegenwärtig bilden sie eine abgesonderte, 9 000 Bestandseinheiten zählende Kollektion.

Die nächste Büchersammlung, die das Eigentum der Książnica ist, hat den Charakter eines privaten Nachlasses. Es ist die Bibliothek von Tadeusz Reger (1872–1938), eines Staatsmannes, der den Großteil seines Lebens in Teschner Schlesien verbrachte und hier eine Spitzenrolle im sozialistischen und freikämpferischen Handeln spielte. Diese Sammlung teilte man in zwei Gruppen, von denen die eine die Büchersammlung

ist, die andere Archivalien umfaßt, die man Reger-Mappen (*Teki Regera*) nennt. Die Büchersammlung zählt insgesamt 7 000 Volumen und es sind vorwiegend Werke aus dem Bereich der Geschichte, des Rechtes, der Soziologie, der Naturwissenschaft und *Silesiaca*. Einen viel größeren Wert haben die Archivalien, deren es im allgemeinen 5 500 Bestandseinheiten gibt; sie sind eine wichtige Quellenbasis für Forschungen über die Geschichte Teschner Schlesiens in der Zeit von den neunziger Jahren des XIX. Jahrhunderts bis zum Jahre 1938.

Die größte Sammlung von Büchern, die in der Książnica Cieszyńska aufbewahrt werden, ist die sog. postmuseale Büchersammlung. Es bilden sie Bücher, die im Jahre 1960 aus der Bibliothek des Stadtmuseums in Cieszyn als für ihre Zwecke unbrauchbare ausgesondert wurden. Diesen Entschluß faßte man wegen der enormen thematischen Vielfalt der damaligen Museumsbibliothek, in der ab 1901 Gaben privater Personen gesammelt wurden, und auch aus liquidierten Bibliotheken verschiedener Institutionen, also infolge dessen verschiedener, selten nur mit den Interessen des Museums verbundener, Wissenschaftsbereiche. Eine ausgesonderte Sammlung umfaßt einige hundert Bestandseinheiten von Manuskripten, 2 500 Altdrucke, 27 500 Drucke, die nach 1800 herausgegeben wurden, und mehrere tausend Jahrgänge von Zeitschriften. Hier kann man sehr kostbare Sachen finden, wie auch Materialien, die keinen wesentlichen Wert haben, jedoch interessante geschichtliche Phänomene sind.

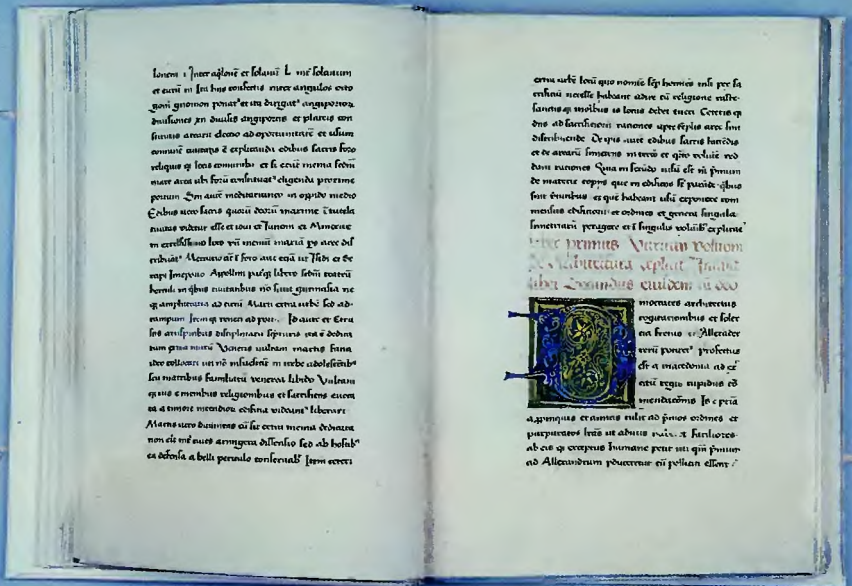
BROZEK L., *Zbiory cieszyńskie*, (w:) Biblioteka Śląska 1922-1972, pod red. J. Kantyki, Katowice 1973, s. 67-83; DANIEL M., *Biblioteka Czytelni Ludowej w Cieszynie*, (w:) „Pamiętnik Cieszyński”, t. 10, Cieszyn 1995, s. 25-46; FAZAN M.: *Czytelnia Polska w Cieszynie (1848-1854). Przyczynek do kształtowania się i rozwoju polskiego życia kulturalnego na Śląsku Cieszyńskim*, „Książnica Śląska”, Katowice 1983, s. 113-137; *Haus des Teschner Buches*, bearb. K. Szelong, Cieszyn 1995; GOJNICZEK A., *Biblioteka Józefa Ignacego Kraszewskiego*, (w:) „Pamiętnik Cieszyński”, t. 10, Cieszyn 1995, s. 47-65; HEINRICH A., *Geschichte der k.k. Scherschnik'schen Gymnasialbibliothek in Teschen*, „Neues Archiv für Geschichte, Statutenkunde, Literatur und Kunst”, 1830, Nr 68, S. 533-536, Nr 69, S. 546-548; JAROWIECKI J., *Księgozbiór Józefa Ignacego Kraszewskiego - warszatem pisarza i historyka*, (w:) „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Prace Polonistyczne”, 1991, nr 3, s. 67-92; KAWECKA-GRYCZOWA A., *Inwentarz inkunabułów bibliotek cieszyńskich*, „Zaranie Śląskie”, 1936, z. 2, s. 90-96; *Książnica Cieszyńska*, oprac. K. Szelong, Cieszyn 1995; KUBIŃSKI K., *Losy zbiorów bibliotecznych Tadeusza Regera*, (w:) „Pamiętnik Cieszyński”, t. 10, Cieszyn 1995, s. 96-99; KUDŁKA M., *Leopold Jan Šeršnik (1747-1814). Život a dílo*, Ostrava 1957; LANDSFELD A., *Archiv musea Šeršnikova*, „Věstník Matice Opavské”, 1895, s. 56-60, 1897, s. 37-40; PAWLIK M., *Katalog księgozbioru, rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii jakoteż dyplomów, adresów itp. pozostałych po ś.p. Józefie Ignacym Kraszewskim*, Lwów 1888; POPIOLEK F., *Materiały do historii Śląska w zbiorach cieszyńskich*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk o Śląsku”, t. III: 1931, s. 343-347; SPYRA J., *Leopold Jan Scherschnik (1747-1814)*, „Oberschlesisches Jahrbuch”, Bd. VII: 1991, s. 91-110; 1990 [Sto dziewięćdziesiąt] lat założenia Muzeum i Biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802-1992, pod red. J. Spyry, Cieszyn 1993; ŚWIERZEWSKI S., *Kraszewski i książki*, „Przegląd Biblioteczny”, 1965, z. 1, s. 26-35; WADOWSKI A., *Księgozbiór Tadeusza Regera w Cieszynie*, „Zaranie Śląskie”, 1966, z. 1, s. 133-136; WYTRZENS J., *Życiorys proboszcza L. Jana Szersznika*, „Zaranie Śląskie”, 1930, z. 2, s. 131-138, z. 3, s. 186-194; ZAHRADNIK F., *Czytelnia Ludowa w Cieszynie*, „Zaranie Śląskie”, 1963, z. 2, s. 151-166; ZYCH W., *Rękopisy biblioteki Czytelni Ludowej w Cieszynie*, „Przewodnik Bibliograficzny”, 1910, nr 9/10 12.

Witruwii Pollionis

... libri decem de
architectura

Rękopis, 15-16 w.

Karta 27 recto - Inicjał
literary D

BIBLIOTEKA IM. TSCHAMMERA

Počátky Biblioteki im. Tschammera sięgają połowy XVIII w., kiedy to cieszyńska Parafia Ewangelicka otrzymała w darze kilkudziesięciotomową kolekcję książek zgromadzonych przez barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego (1655–1730). Pod koniec XVIII w. zbiór ten wzbogacony został o liczącą blisko 150 książek biblioteczkę pozostałą po śmierci cieszyńskiego adwokata i wieloletniego kasjera tutejszego zboru ewangelickiego Bogumiła Rudolfa Tschammera (1711–1787). Jako że decyzją donatora Parafia przejęła nie tylko jego książki, ale także pewien kapitał na ich utrzymanie, Bibliotece nadano imię Tschammera. Również w następnych latach księgozbiór parafialny powiększał się dzięki darom. Jak wynika z zapisów proveniencyjnych, szczególnie wiele książek trafiło do Biblioteki w latach 1802, 1804, 1812. Ofiarodawcami byli cieszyńscy księża, nauczyciele miejscowego gimnazjum ewangelickiego oraz parafianie. Po 1945 r. Biblioteka im. Tschammera wzbogaciła się o księgozbiory należące do księży Rudolfa Wrzecionki (1865–1946), Jana Stonawskiego (1870–1957) i Oskara Michejdy (1885–1966).

Liczący ogółem ponad 17 000 woluminów księgozbiór obejmuje 322 rękopisy, niespełna 5 000 starodruków (w tym 4 inkunabuły) oraz 11 000 książek XIX i XX – wiecznych. Wśród rękopisów najstarszą grupę stanowią XVI – wieczne akta parafialne. Osobny, nie opracowany dotąd zbiór, to materiały pochodzące z cieszyńskiego gimnazjum ewangelickiego. W grupie starodruków dominującą pozycję zajmuje literatura z zakresu teologii protestanckiej. Znajdują się tu ponadto dzieła filozoficzne, prawnicze, historyczne, geograficzne, a także literatura klasyczna i nowożytna. Pod względem ilościowym przeważają druki w języku niemieckim i łacińskim, znacznie mniej jest dzieł czeskich czy polskich. Wśród wydawnictw XIX i XX – wiecznych dominują książki z zakresu teologii, filozofii, pedagogiki, wydawnictwa słownikowe i encyklopedyczne, literatura piękna, a także prace odnoszące się do dziejów Śląska Cieszyńskiego.

TSCHAMMEROVA KNIHOVNA

Syým původem sahá Tschammerova knihovna do poloviny XVIII. stol., kdy těšínská evangelická farnost získala darem sbírku několika desítek svazků knih shromážděných baronem Georgem Friedrichem Bludovským (1655–1730). Ke konci XVIII. stol. byla tato sbírka rozšířena o 150 knih z pozůstalosti těšínského advokáta a dlouholetého pokladníka zdejšího evangelického sboru Gottlieba Rudolfa Tschammera (1711–1787). Jelikož na základě rozhodnutí donátora získala farnost nejen jeho knihy, ale i určitý finanční obnos na zajištění péče o ně, byla takto vzniklá knihovna nazvána Tschammerovým jménem. Knihovní fond se díky darům rozšiřoval i v dalších letech. Z provenienčních zápisů vyplývá, že zvláště velké množství knih obdržela tato knihovna v letech 1802, 1804, 1812. Věnovali je těšínské kněží, učitelé místního evangelického gymnázia i farníci. Po roce 1945 obdržela Tschammerova knihovna fondy, z pozůstalosti kněží Rudolfa Wrzecionky (1865–1946), Jana Stonawského (1870–1957) a Oskara Michejdy (1885–1966).

Celkem je zde více než 17 000 tisíc svazků, z toho 322 rukopisů, skoro 5 000 starých tisků (včetně 4 inkunabulí) a 11 000 knih vydaných v XIX. a XX. stol. Nejstarší ve sbírce rukopisů jsou písemnosti farnosti z XVI. stol. Samostatný, zatím nezpracovaný fond, tvoří písemnosti těšínského evangelického gymnázia. Ve skupině starých tisků převažují evangelické teologické spisy. Kromě nich zde najdeme díla filozofická, právnická, historická, zeměpisná, ale také klasickou i moderní literaturu. Z hlediska jazykového jsou nejvíce zastoupeny knihy psané německy a latinsky, mnohem méně je polských nebo českých. Mezi knihami z XIX. a XX. stol. je nejvíce prací z oblasti teologie, filozofie, pedagogiky, dále pak jsou zde slovníky, krásná literatura i práce zabývající se dějinami Těšínska.

DIE TSCHAMMER-BIBLIOTHEK

Die Anfänge der Tschammer-Bibliothek sind mit der Mitte des XVIII. Jahrhunderts verbunden, als die teschner evangelische Pfarrgemeinde eine Kollektion Bücher, die der Freiherr Georg Friedrich Bludowsky (1655–1730) gesammelt hatte, als Geschenk bekam. Ende des XVIII. Jahrhunderts wurde diese Sammlung um ca. 150 Bücher bereichert, indem nach dem Tode des teschner Advokaten und vieljährigen Kassierer der evangelischen Gemeinde, Gottlieb Rudolf Tschammer (1711–1787), diese in sie eingegliedert wurden. Weil aber die Pfarrgemeinde nicht nur Bücher, sondern auch ein Kapital zu ihrer Erhaltung vom Geber bekam, wurde dieser Bibliothek der Name Tschammers gegeben. Auch in den nächsten Jahren wurde diese Sammlung durch Schenkungen erweitert. Wie aus den Provenienz-Einschriften ergeht – besonders viele Bücher wurden dieser Bibliothek in den Jahren 1802, 1804 und 1812 zugeeignet. Spender waren teschner Priester, Lehrer des evangelischen Gymnasiums und Mitglieder der Pfarrgemeinde. Nach dem Jahre 1945 bereicherten die Tschammer-Bibliothek noch Büchersammlungen der Pastoren Rudolf Wrzecionko (1865–1946), Jan Stonawski (1870–1957) und Oskar Michejda (1885–1966).

Die über 17 000 Volumine zählende Büchersammlung enthält 322 Manuskripte, unter 5 000 Altdrucke (darunter 4 Inkunabeln) und 11 000 Bücher aus dem XIX. und XX. Jahrhundert. Zwischen Manuskripten die älteste Gruppe bilden die aus dem XVI. Jahrhundert stammenden Pfarr-Akte. Einen abgesonderten, noch nicht bearbeiteten Teil bildet eine Materialsammlung aus dem teschner evangelischen Gymnasium. In der Gruppe der Altdrucke dominieren Werke aus dem Bereich der evangelischen Theologie. Es befinden sich hier auch außerdem philosophische, rechtliche, geschichtliche und geographische Werke, wie auch klassische und neuzeitliche Literatur. Es überwiegen Drucke in der deutschen und lateinischen Sprache, viel weniger gibt es tschechische oder polnische. Unter den Ausgaben aus dem XIX. und XX. Jahrhundert überwiegen Bücher aus dem Bereich der Theologie, Philosophie, Pädagogik, Wörterbücher, Enzyklopädien, Belletristik, als auch Bearbeitungen über die Geschichte Teschner Schlesiens.

BRODA J., *Biblioteka im. Tschammera w Cieszyńcu*, „Biuletyn informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1972, s. 84–90; BRODA J., *Polonica w Bibliotece Tschammera w Cieszyńcu*, „Zwrot”, 1972, nr 2, s. 16–17; BUZEK A., *Z archiwum szkolnego Zboru Ewangelickiego w Cieszyńcu*, „Zaranie Śląskie”, 1931, z. 1, s. 25–28; BUZEK A., *Z archiwum Zboru Ewangelickiego w Cieszyńcu*, *Korespondencja pierwszych pastorów cieszyńskich*, „Zaranie Śląskie”, 1931, z. 3–4, s. 192–194; CIOMPA WUČKA G., *Biblioteka im. Tschammera w Cieszyńcu*, (w:) *Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały z sesji naukowej Cieszyń*, 18–20 listopada 1991 r., pod red. H. Laskarzewskiej, Warszawa 1993, s. 23–28; FRINTA A., *Stará bohemica v Těšíně*, „Časopis Muzea království českého”, 1919, s. 81–88, 256–263; PATZELT H., *Die Tschammer Bibliothek in Teschen*, [in:] *Beiträge zur Geschichte Schlesiens im 19. Jahrhundert*, bearb. P. Chmielek, H. Neuback, N. Gussone, Dülmen 1987, S. 7–10; WANTULA J., *Biblioteka zboru ewangelickiego w Cieszyńcu*, „Zaranie Śląskie”, 1936, z. 2, s. 132–135.

Luther Martin
Fünff schöner
christlicher Sermon
geprediger durch
Doctor Martini Luther
zu Wittemberg.
1523 Jare
[B m: b.w., 1523?]
*Portrait Marcina Lutra
drzeworyt*

Założenie Biblioteki Dekanatu datuje się oficjalnie na 1819 r., kiedy to z inicjatywy ks. Jana Brzuski (1757–1840), cieszyńskiego proboszcza i dziekana, grono osób duchownych i świeckich zawarło umowę, na mocy której zakupiono 15 – tomową historię Chrześcijaństwa i zobowiązano przyszłych dziekanów do ochrony owego dzieła oraz udostępniania go miejscowym księżom. Z czasem ks. J. Brzuska włączył do Biblioteki Dekanatu własny księgozbiór (obecnie 331 woluminów), a także kolekcje książkowe należące do jego poprzedników na stanowisku proboszcza. Książki te opatrzone zostały nalepkami z napisem *Teschner Decanat Bibliothek*. W XIX w. do jej wzbogacenia przyczyniali się kolejni cieszyńscy proboszczowie, dziekanowie i Generalni Wikariusze. W okresie późniejszym włączono do niej również szczytki księgozbiorów kilku katolickich organizacji z terenu Śląska Cieszyńskiego oraz pozostałość Biblioteki Teologów Polskich w Widnawie. W 1938 r., gdy parafię przejmował administrator ks. Jan Kozia, w protokole przejęcia odnotowano, iż Biblioteka Dekanatu liczy 980 woluminów. Obecnie obejmuje ona 6 inkunabulów, 69 woluminów z XVI w., 238 woluminów z XVII w., 1 462 woluminów z XVIII w. oraz 1 966 woluminów z XIX i XX w. Znaleźć tu można również 81 tytułów XIX i XX – wiecznych czasopism oraz niewielki zbiorek rękopisów. Najliczniej reprezentowane są książki w języku niemieckim, mniej jest druków łacińskich i polskich, najmniej czeskich i wielojęzycznych. Pod względem tematycznym na czoło wysuwa się piśmiennictwo religijne (2/3 ogółu zbiorów), z kolei wśród literatury świeckiej wyróżnia się okazały zbiorek XIX i XX – wiecznych *cieszyńszczyznianów*. Pozostałe dzieła mają bardzo różnorodną tematykę, ujawniającą – jak wolno sądzić – zainteresowania kolejnych opiekunów i donatorów Biblioteki.

KNIHOVNA DĚKANÁTU

Vznik Knihovny děkanátu můžeme oficiálně datovat rokem 1819, kdy z iniciativy pátera Jana Brzuský (1757–1840), těšínského faráře a děkana, skupina duchovních i laiků uzavřela dohodu, na základě které byly zakoupeny 15-ti svazkové Dějiny křesťanství a zároveň příští děkani byli zavázáni k pečování o toto dílo a jeho zpřístupňování místním kněžím. Páter Brzuska postupně připojil ke knihovně děkanátu vlastní knihy (v současnosti je to 331 svazků) a knihy svých předchůdců ve funkci děkana. Tyto svazky byly označeny nálepkami s nápisem *Teschener Decanat Bibliothek*. V roce 1838, kdy správu farnosti převzal páter Jan Kozia, bylo do přejímacího protokolu zapsáno, že knihovna se skládá z 980 svazků. V průběhu XIX. stol. byla zásluhou dalších farářů, děkanů a generálních vikářů dále rozšiřována. V pozdější době byly k tomuto souboru připojeny torza knihoven několika katolických spolků působících na Těšínsku a pozůstatek Knihovny polských teologů ve Vidnavě. Nyní Knihovna děkanátu obsahuje 6 inkunabulí, 69 svazků z XVI. stol., 238 svazků z XVII. stol., 1 462 svazků z XVIII. stol. a 1 966 ze století XIX. a XX. Nalezneme zde rovněž 81 časopiseckých titulů z XIX. a XX. stol. a nepříliš velkou sbírku rukopisů. Nejpočetnější jsou díla psaná v němčině, méně je tisků latinských a polských, nejméně českých a jinojazyčných. Z hlediska tematického je nejvíce prací náboženských (2/3 fondu), mezi světskou literaturou stojí za povšimnutí *těšíňšana*, která tvoří početnou skupinu. Zbývající knihy mají velmi různorodé zaměření, což bylo zřejmě ovlivněno osobními zájmy jednotlivých správců knihovny a donátorů.

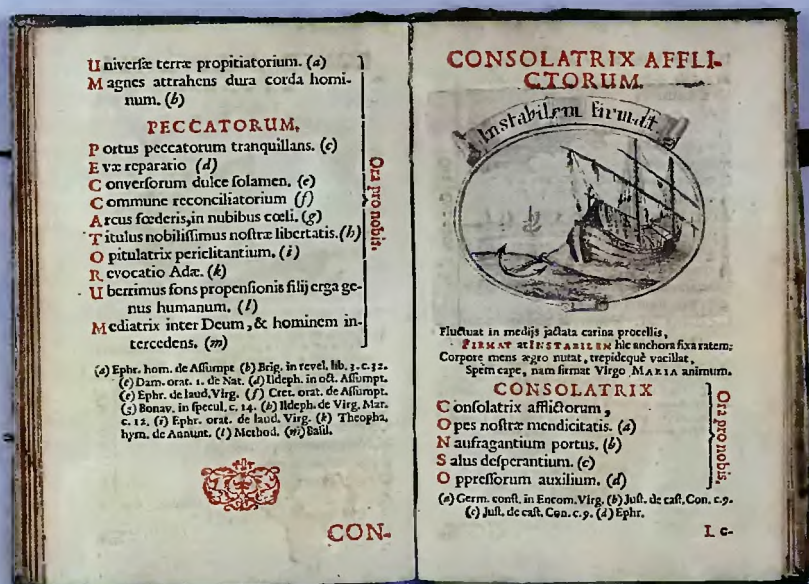

Die Dekanatsbibliothek entstand offiziell im Jahre 1819, als in Folge einer Initiative des Paters Jan Brzuska (1757–1840), eines teschner Pfarrers und Dekans, ein Kreis von geistlichen und weltlichen Leuten eine Verabredung fällte, auf Grund derer eine 15 Bände zählende Geschichte des Christentums gekauft wurde und die zukünftigen Dekans verpflichtet wurden dieses Werk zu betreiben und es den örtlichen Priestern zugänglich zu machen. Mit der Zeit hat Pater Brzuska seine eigene Büchersammlung (aktuell 331 Volumen) in die Dekanatsbibliothek eingeschlossen, wie auch Bücherkollektionen seiner Vorgänger auf dem Pfarrposten. Diese Bücher wurden mit einem Anklebezettel „*Teschner Decanat Bibliothek*“ versehen. Im Jahre 1838, als Pater Jan Koziar die Pfarre als Verwalter übernahm, wurde im Protokoll festgestellt, daß die Bibliothek des Pfarramtes 980 Volumine zählte. Im XIX. Jahrhundert trugen zu ihrer Bereicherung die aufeinanderfolgenden Pfarrer, Dekans und General-Vikars bei. In der späteren Zeit wurden in diese Bibliothek auch Überreste von Büchersammlungen einiger katholischer Organisationen aus Teschner Schlesien und der Rest der Bibliothek der Polnischen Theologen in Widnawa eingegliedert. Aktuell umfasst die Dekanatsbibliothek: 6 Inkunabeln, 69 Volumine aus dem XVI. Jahrhundert, 238 Volumine aus dem XVII. Jahrhundert, 1 462 Volumine aus dem XVIII., und 1 966 Volumine aus dem XIX. und XX. Jahrhundert. Man kann hier auch 81 Titel von Zeitschriften aus dem XIX. und XX. Jahrhundert und eine kleine Sammlung von Handschriften finden. Am zahlreichsten sind hier Bücher in deutscher Sprache räsentiert, weniger gibt es Drucke in lateinischer und polnischer Sprache, am wenigsten tschechische und in anderen Sprachen. In thematischer Hinsicht ist es vor allem Literatur über Religion (2/3 der ganzen Sammlungen), und im Bereich der weltlichen Literatur tritt in den Vordergrund eine ansehnliche Sammlung von Büchern über Teschner Schlesien aus dem XIX. und XX. Jahrhundert. Der Rest der Werke hat eine verschiedenartige Thematik, die – wie man glauben darf – die Interessengebiete der aufeinanderfolgenden Betreuer und Beschenker dieser Bibliothek enthüllt.

PAWŁOWICZ W., *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie*, „Kalendarz Cieszyński 1993“, Cieszyn 1992, s. 77–78; PAWŁOWICZ W., *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór*, (w:) Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały z sesji naukowej Cieszyn, 18–20 listopada 1991 r., pod red. H. Łaskarzewskiej, Warszawa 1993, s. 42–52; PAWŁOWICZ W., *Źródło Biblioteki Dekanatu w Cieszynie – kolekcja księdy Antoniego Alojzego Löhna*, (w:) „Pamiętnik Cieszyński”, t. 10, Cieszyn 1995, s. 18–24; PAWŁOWICZOWA M., *Ks. Jan Brzuska (1757–1840). Jego prace i księgozbiór*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1970, nr 1/4, s. 88–101; KOCYCH-MIELSKA M., *Zapomniany bibliotekarz*, (w:) „Kalendarz Cieszyński 1987”, Cieszyn 1986, s. 138–139.

Mariophilus Theophilus
Stella ex Jacob orte Maria,
cujus sacrae litaniae
lauretae tot symbolis ...
Viennae Austriae: Leopold
Voigt, 1680
Emblemat, miedzioryt

SZPITALNA I KLASZTORNA BIBLIOTEKA OO. BONIFRATRÓW

Księgozbiór braci miłosiernych jest najstarszą zachowaną do czasów współczesnych cieszyńską kolekcją biblioteczną. Jej historia w bezpośredni sposób wiąże się z losami założonego w Cieszynie na przełomie XVII i XVIII w. konwentu Zgromadzenia Braci Miłosiernych. Nie wiadomo czy bonifratrzy przyjeżdżając na Śląsk Cieszyński przywieźli własną biblioteczkę, chociaż kilkanaście zarejestrowanych w ich zbiorach druków XVI i XVII – wiecznych mogłoby na to wskazywać; pewne jest tylko, że od początku swojej obecności w Cieszynie zabiegali o stworzenie odpowiedniego księgozbioru. Wymagało tego zarówno życie religijne konwentu, jak i służba pełniona przez braci w szpitalu i aptece. Potrzeby te zadecydowały jednocześnie o użytkowym charakterze klasztornej biblioteki i tematyce gromadzonych książek, wśród których na czoło wysuwała się szeroko pojęta literatura religijna (ok. 80 % zbiorów) oraz medyczna (ok. 10 % zbiorów). Znaczną część wpływów stanowiły dary przekazywane konwentowi przez braci zakonnych oraz pensjonariuszy szpitala. Resztę uzupełniały zakupy dokonywane na polecenie kolejnych przeorów. Według katalogu sporządzonego w latach trzydziestych XX w., biblioteka oo. bonifratrów obejmowała 1 539 dzieł, wśród których 5 pochodziło z XVI w., 11 z XVII w., a 110 z XVIII w. Reszta książek nie była datowana bądź też pochodziła z XIX i XX w. Znakomitą większość zbiorów stanowiły publikacje w języku niemieckim, polskim, łacińskim i czeskim. Niestety, nie wszystkie książki zgromadzone przez cieszyńskich bonifratrów przetrwały wojnę. Znaczna ich część uległa zniszczeniu bądź rozproszeniu w wyniku działań niemieckich przesiedleńców, których w czasie okupacji zakwaterowano w zabudowaniach klasztornych. Obecnie księgozbiór cieszyńskiego konwentu braci miłosiernych liczy ok. 3 000 woluminów.

NEMOCNICNÍ A KLÁŠTERNÍ KNIHOVNA MILOSRDNÝCH BRATRŮ

Tento fond je nejstarší těšínskou knihovnou, jež se uchovala do dnešní doby. Její dějiny jsou bezprostředně spjaty z osudy zdejšího konventu Milosrdných bratrů, který byl založen na přelomu XVII. a XVIII. stol. Není známo zda řeholníci přivezli na Těšínsko vlastní knihovnu, i když skutečnost, že je zde několik tisků z XVI. a XVII. stol. by toto mohla napovídat, je však jisté, že od začátku svého působení v Těšíně se snažili vhodnou knihovnu budovat. Vyžadoval to jak vlastní náboženský život konventu, tak služba, kterou bratři vykonávali v nemocnici a lékárně. Tyto potřeby rozhodly o praktické profilaci klášterní knihovny a tematické shromáždění spisů, mezi nimiž byla nejvíce zastoupena náboženská literatura v širokém slova smyslu (kolem 80% fondu) a díla z oboru medicíny (kolem 10% fondu). Velkou část přírůstků tvořily dary, které konvent obdržel od řeholních bratrů a pacientů nemocnice. Zbytek byl doplněn koupí na příkaz jednotlivých převorů. Podle katalogu zpracovaného ve třicátých letech XX. stol. obsahovala Knihovna Milosrdných bratrů 1 539 svazků, mezi nimiž je 5 z XVI., 11 z XVII. a 110 z XVIII stol. Ostatní knihy buď nebyly datovány anebo pocházejí z XIX. a XX. stol. Obrovská většina těchto spisů je psána německy, polsky, latinsky nebo česky. Fond byl bohužel poškozen v období okupace. Velká část sbírky těšínských bratrů byla zničena nebo rozptýlena v důsledku počínání německých osídlenců, kteří byli v době okupace ubytováni v klášterních budovách. Nyní je v knihovně těšínského konventu Milosrdných bratrů dle informací v odborné literatuře kolem 3 000 svazků.

Govea Antoine de
Das Leben, Todt und
Wunderwerck des sel
Joannis Dei Stiffers des
heiligen Ordens Frat.
Misericordiae oder der
Barmhertzigen
Augsburg: Simon
Ottschneider, 1671
*Święty Jan Boży,
założyciel zakonu
Bonifratrów, miedzioryt*

SPITAL- UND KLOSTERBIBLIOTHEK DER BARMHERZIGEN BRÜDER

Die Büchersammlung der barmherzigen Brüder ist die älteste bis zu den heutigen Tagen aufbewahrte teschner Bücherkollektion. Ihre Geschichte ist unmittelbar mit dem Schicksal des um die Wende des XVII. und XVIII. Jahrhunderts in Cieszyn gegründeten Konvents der Versammlung der Barmherzigen Brüder verbunden. Es ist unbekannt ob die barmherzigen Brüder, als sie nach Teschner Schlesien kamen, eine kleine Bibliothek mitgebracht haben, aber einige in ihren Sammlungen registrierten Drucke aus dem XVI. und XVII. Jahrhundert könnten darauf deuten – sicher ist nur, daß sie vom Anfang ihrer Anwesenheit in Cieszyn bemüht waren eine eigene Büchersammlung zu erschaffen. Dies erforderte das religiöse Leben des Konvents, wie auch der Dienst der Brüder im Spital und in der Apotheke. Diese Bedürfnisse entschieden auch über den nützlichen Charakter der Klosterbibliothek und die Thematik der gesammelten Bücher, unter denen in den Vordergrund die Literatur über Religion (ca. 80 % der Sammlungen) und über Heilkunde (10 % des Sammlungen) tritt. Eine große Anzahl der Eingänge stammte von Geschenken der Klosterbrüder und der Pensionäre des Spitals. Den Rest bildeten die Einkäufe, die im Auftrage der aufeinanderfolgenden Priore gemacht wurden. Nach einem Katalog, der in den dreißiger Jahren des XX. Jahrhunderts gefertigt wurde, zählte die Bibliothek der barmherzigen Brüder 1 539 Werke, unter denen 5 aus dem XVI., 11 aus dem XVII. und 110 aus dem XVIII. Jahrhundert stammten. Der Rest der Bücher hatte kein Datum der Herausgabe oder stammte aus dem XIX. und XX. Jahrhundert. Eine ansehnliche Mehrheit bildeten Bücher in deutscher, polnischer, lateinischer und tschechischer Sprache. Leider, nicht alle Bücher, die die teschner barmherzigen Brüder versammelt haben, überdauerten den Krieg. Ein ansehnlicher Teil von ihnen wurde vernichtet oder zerstreut in Folge der Tätigkeit deutscher Umsiedler, die zur Zeit der Okkupation in den Klostergebäuden einquartiert waren. Aktuell – nach Information, die aus der Gegenstandsliteratur stammt – zählt die Büchersammlung des teschner Konvents der barmherzigen Brüder ca. 3 000 Volumine.

BIBLIOTEKA MUZEUM

Biblioteka muzealna powstała wraz z założeniem w 1901 r. cieszyńskiego Muzeum Miejskiego. Oprócz innych przedmiotów napływały do jego zbiorów także książki, zarówno stare, traktowane jak eksponaty, jak i użytkowe, służące pomocą przy opracowywaniu zasobów muzealnych. W 1932 r. zbiory te uporządkowano, a w późniejszych latach powiększano, głównie poprzez zakupy publikacji dotyczących muzealnictwa i historii regionalnej. Biblioteka Muzeum pozostała odrębnym, liczącym kilka tysięcy woluminów księgozbiorem także po 1935 r., kiedy Muzeum przejęło zbiory stanowiące obecnie własność Książnicy Cieszyńskiej. Po podziale w 1960 r. zbiorów Muzeum na część biblioteczną i muzealną, część dawnego księgozbioru muzealnego pozostała przy Muzeum w Cieszynie. Funkcjonuje ona odtąd jako odrębna biblioteka powiększana poprzez zakupy oraz dary osób prywatnych. Najcenniejsze nabytki to zawierający cenne inkunabuły i stare druki fragment księgozbioru znanego cieszyńskiego kolekcjonera Brunona Konczakowskiego (1881–1959) oraz biblioteka nauczyciela i lokalnego działacza społecznego Wincentego Zająca (1903–1975).

Biblioteka muzealna pełni rolę księgozbioru podręcznego, gromadzi zatem książki pomocne w pracach poszczególnych działów Muzeum, a więc z zakresu archeologii, historii, techniki, historii sztuki, fotografii, a ponadto opracowania dotyczące historii Śląska i Śląska Cieszyńskiego. Liczy prawie 22 000 jednostek inwentarzowych w różnych językach, głównie po polsku, niemiecku i czesku. Odrębny inwentarz starych druków zawiera 369 jednostek inwentarzowych, w tym 21 inkunabułów. Zbiory Muzeum zawierają też kilkadziesiąt tytułów czasopism, w większości niestety niekompletnych. Obecnie, ze względu na kapitalny remont budynku muzealnego, biblioteka jest dostępna tylko dla pracowników Muzeum.

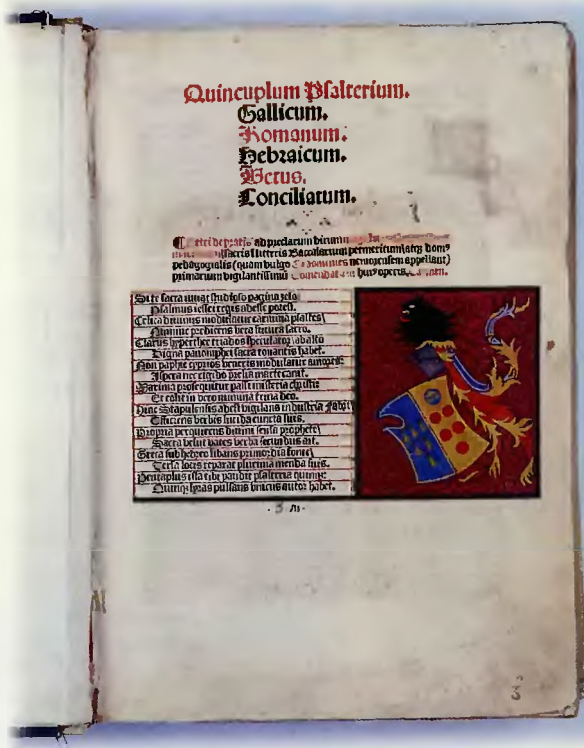
KNIOHOVNA MUZEA

Muzejní knihovna vznikla při založení těšínského Městského muzea v roce 1901. Do jeho sbírek se postupně dostávaly kromě jiných předmětů i knihy – jak staré, posuzované jako exponáty, tak také díla využívaná při zpracování sbírek. V roce 1932 byl tento soubor uspořádán a v dalších letech byl rozšířený hlavně prostřednictvím nákupu publikací z oblasti muzejnictví a regionální historie. Muzejní knihovna zůstala uchována jako samostatný, čítající několik tisíc svazků fond také v době, kdy muzeum převzalo sbírky, které jsou dnes ve fondech Těšínské historické knihovny. Po rozdělení v 1960 roce sbírek Muzea na muzejní a knihovni část, určité množství knih zůstalo v Muzeu. Stanoví zde od této doby samostatnou knihovnu, která je rozšiřována formou koupi knih a dary soukromých osob. K nejvýznamnějším přírůstkům patří vzácné inkunabuły a staré tisky – původně součást knihovny těšínského sběratele Bruna Konczakowského (1881–1959) a knihovna učitele a místního spolkového činitele Wincenta Zajáca (1903–1975).

Muzejní knihovna plní úlohu příruční knihovny, a proto shromažďuje odbornou literaturu z oblasti jimiž se zabývají jednotlivá pracoviště muzea (archeologie, historie, technika, dějiny umění, fotografie) a také díla pojednávající o dějinách Slezska a Těšínska. Obsahuje skoro 22 000 inventárních jednotek sepsaných v různých jazycích, hlavně v polštině, němčině a češtině. Samostatný inventární seznam starých tisků obsahuje 369 inventárních jednotek, z toho 21 inkunabuľ. Muzeum má ve svých sbírkách také několik set titulů časopisů, většinou, bohužel, neúplných. V současnosti je muzejní knihovna z důvodu generální opravy budovy přístupná pouze pracovníkům Muzea.

Psalterium quintuplex cum commento Iacobus Faber
Stapulensis
[Rouen]: Petr. Oliver pro Mich. Angier.
1500 [lub 1515]
Strona tytułowa – Herb florenckiego rodu Perucci de Medici

DIE BIBLIOTHEK DES MUSEUMS

Die Museumsbibliothek entstand samt dem im Jahre 1901 entstandenen teschner Städtischem Museum. Außer anderen Gegenständen flossen seinen Sammlungen auch Bücher zu, zugleich alte, die als Exponate dienten, als auch nützlich verwertbare, die zur Bearbeitung der Sammlungen dienten. Im Jahre 1932 wurden die Büchersammlungen geordnet und in den nächsten Jahren erweitert, vor allem durch den Einkauf von Publikationen aus dem Bereich der Museumskunde und der regionalen Geschichte. Die Bibliothek blieb ein abgesonderter Teil des Museums auch nach dem Jahre 1935, als das Museum jene Sammlungen übernahm, die gegenwärtig Eigentum der Książnica Cieszyńska sind. Nach der Teilung im Jahre 1960 der Sammlungen des Museums in zwei Teile: den bibliothekarischen und musealischen – blieb doch ein Teil der Büchersammlung beim Museum in Cieszyn. Seitdem funktioniert sie als eine abgesonderte Bibliothek, die durch Einkäufe und Gaben von Privatpersonen erweitert wird. Zu den kostbarsten Erwerben gehören Fragmente einer Bücherkollektion des bekannten teschner Sammlers Bruno Konczakowski (1881–1959) mit Inkunabeln und Altdrucken, wie auch die Bibliothek des Lehrers und sozialen Fürsorgers Wincenty Zajac (1903–1975).

Die Bibliothek erfüllt die Rolle einer Handbüchersammlung, sammelt also Bücher, die behilflich sind bei Bearbeitungen in verschiedenen Teilen des Museums – im Bereich der Archäologie, Geschichte, Technik, Kunstgeschichte, Photographie, als auch der Geschichte Schlesiens und Teschner Schlesiens. Sie zählt fast 22 000 Inventareinheiten in verschiedenen Sprachen, vor allem in der polnischen, deutschen und tschechischen. Ein abgesonderter Inventar der Altdrucke enthält 369 Inventareinheiten, darunter 21 Inkunabeln. Die Sammlungen des Museums enthalten auch einige hundert Titel von Zeitschriften, in der Mehrheit leider unvollständige. Gegenwärtig – wegen einer gänzlichen Reparatur des Museumsgebäudes – ist die Bibliothek nur für Angestellte des Museums zugänglich.

SPYRA J., *Biblioteka Muzeum w Cieszynie*, (w:) „Pamiętnik Cieszyński”, t. 10, Cieszyn 1995, s. 66–81; SPYRA J., *Bruno Konczakowski i jego kolekcja*, Cieszyn 1988; SPYRA J., *Zabytkowy księgozbiór Bruno Konczakowskiego*, (w:) *Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały do sesji naukowej Cieszyn, 18–20 listopada 1991 r.*, pod red. H. Łaskarzewskiej, Warszawa 1993, s. 29–33

XV w.

BRNO

T II 15 SZ

Ius municipale Brunnense

[Nürnberg: Ge. Stuchs, ca 1498]. – 2°

IBP 1300

Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. T II 15 SZ; nr inw. 53 SZ T

GESTA

T III 42 SZ

[Gesta Romanorum, Germ.:] Das Buch von der Geschichten oder geschehen Dingen der Römer

Augsburg: Io. Schobsser, 23 II 1489. – 2°

IBP 2406

Prow.: Leopold Jan Szersznik – *Leopoldi Scherschnick 1802* [podpis]; sygn. T III 42 SZ; nr inw. 126 SZ T

GLOGOVIENSIS Ioannes

T V 2 SZ

[Questiones super Analytica posteriora Aristotelis, cum textu et cum titulis quaestionum secundum Ioannem Versorem]

Leipzig: Wölg. Stöckel pro Io. Haller, 1499. – 4°

IBP 2414

Prow.: Leopold Jan Szersznik – *Leop. Scherschnick 31 Aug. 1806* [podpis]; sygn. T V 2 SZ; nr inw. 183 SZ T

XVI w.

BULLINGER Heinrich

E IV 50 SZ

[Krótkie opisanie wiary świętej chrześcijańskiej, na dziesięć części albo ksiąg rozdzielone / z łacińskiego na polski język teraz nowo wszem ku pożytku wyłożone]

[Kraków]: Maciej Wirzbiet..., 1573. – 4°

E XXIII, 378

Aut.: Henryk Bullinger [Drukarze I, cz. 1, 368]

Prow.: Leopold Jan Szersznik, sygn. E IV 50 SZ; nr inw. 683 SZ

CUREUS Joachim

3 P IV 33 SZ

Schlesische General Chronica... /erstlich durch... Ioachim Cureum... in lateinischer Sprach beschrieben...; verdeutscht durch... Heinrich Räteln...

Gedruckt zu Leipzig: durch Zachariam Berwaldt: in Vorlegung Henningi Grossen..., 1585. – 4°

E XIV, 465; E XXII, 623; PK I, 44; Jagiell. 597

Na k. tyt. cz. 2: Wittenberg M. D. LXXXV

Zaw. wym. na s. tyt.: Polnische, Liffländische, Moschowiterische, Schwedische und andere Historien... / zusammen gezogen durch... Laurentium Müller.

Prow.: (1) X [notatki rkps. nieczytelne]

(2) De Schwanenberg – *S.F.S.R.J.L.P. de Schwanenberg S.C.R.A.M. Consiliarius Regii offi S.D. Silesiae Assessor Variarum Commissionum aulicarum Praeses* [eksklibris]

(3) Leopold Jan Szersznik – *Leopoldi Scherschnick 1812* [notatka rkps.]; *Leop. Scherschnick's Bibliothek in Teschen* [pieczęć]; sygn. 3 P IV 33 SZ; nr inw. 4725 SZ

HÁJEK Z LIBOČAN Václav

1241 CL

Kronyka Czeská... / [Václav Hájek z Libočan]

[Wytisšteno w Menšsijm Miestie Pražském: pracy a mistrowstwijm opatnych mužow Seweryna mładszjho mistienijna Starého Miasta Pražského a Ondržege Rubse z Ziepuow], 1541. – 4°

Jungmann I, 152; Pumplra IV, 791

Brak s. tyt. – Adres wyd. przejęty z bibliogr. (Pumplra IV, 791)

Prow.: Czytelnia Ludowa (Cieszyn); nalepka z sygn. 162; sygn. 1241 CL

LASKI Jan, st.

1212 CL

Co[m]mune incliti Polonie Regni privilegium... / [Joannes de Lassko]

Cracovie: in edibus Joha[n]nis Haller... im[pen]ssuz..., 27 I 1506. – 2°

Współwyd. z: Libri duo iuris civilis Maydenburgensis et provincialis Saxonici cu[m] tertio libro iuris feudal... / Joannes de Lasko; Summa utriusque iuris doctoris Raymundi Parthenopei

E XXI, 79–80; Jagiell. 1487

Nazwa autora z ded.

Prow.: Czytelnia Ludowa (Cieszyn); sygn. 1212 CL

TILISCH Eleazar

3 P IV 13 SZ

Kurtze Vorzeichnus, Bericht und Auszug von dem Stamling und Ankunfft der Herzoge zu Teschen und Groß Glogaw... / aus den Chroniken, Annalen, alten Privilegien, Confirmationen, Commissionen. Vortregen und brieflichen Uhrkunden..., zusammen gezogen und... Adam Wentzeln Herzogen in Slesien, zu Teschen und Groß Glogaw... dediciret von Eleasaro Tilisch...

Gedruckt zu Freybergk in Meissen: bey Georg Hoffman, 1588. – 4°

Współopr. z: Tractatus theologastronomistoricus von des Türkischen Reichs. / durch M. Davidem Herlitzium... – Gedruckt zu Alten Stettin, 1596 i in. (ogółem 3 dzieła)

Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. 3 P IV 13 SZ; nr inw. 4703 SZ

VEGETIUS Flavius Renatus

T III 24 SZ

Flavij Vegetij Renati Vier Bücher der Ritterschafft... – Zum anderen mal ubersehen unnd mit etlichen Figuren gemeret und gebesseret

Gedruckt in der Kayserlichen Statt Augspurg: durch Heinrich Steyner..., 17 XI 1534. – 2°

Współopr. z nr inw. SZ T 99–100

Prow.: Leopold Jan Szersznik – *Leopoldi Scherschnick 1802* [podpis]; sygn. T III 24 SZ; nr inw. 98 SZ T

XVII w.

BRUCK Jacob Angermundt

3 P IV 38 SZ

Iacobi à Bruck Angermunt cogn. Emblemata politica... – Opus novum

Prostant Argentinae: apud Jacobum ab Heijden; et Coloniae: apud Abrahamum Hogenberg..., 1618. – 4°

Współopr. z: Illustrium disquisitionum politicarum liber... / ductu Pauli Busii... – Franekeræ, 1613

Prow.: (1) Johann Christoph Schambogen – *Ex libris Joannis Schambogen titulo accepti in solutum...* [notatka rkps.]

(2) X [pieczęć]

(3) Maciej Kasperlik – *Ex libris Mathiae Kasperlik Teschinii...* 819 [notatka rkps.]

(4) K. K. Katholisches Gymnasium (Cieszyn). Biblioteka – *Caes. Reg. Gymn. Bibliotheca Teschinii* [notatka rkps.]

(5) Leopold Jan Szersznik – *Leop. Scherschnick's Bibliothek in Teschen* [pieczęć]; sygn. 3 P IV 38 SZ; nr inw. 4730 SZ

KIRCHER Athanasius

V III 16 SZ

Athanasii Kircheri e Soc. Jesu Turris Babel sive archontologia...

Amstelodami: ex Officina Janssonio - Waesbergiana, 1679. - 2°

Georgi II, 346

Prow.: Leopold Jan Szersznik - *Leopoldi Scherschnick 8 November 1812* [notatka rkps.]; sygn. V III 16 SZ; nr inw. 5709 SZ**KOCHANOWSKI Jan**

3230 CL

Jan Kochanowski

W Krakowie: w Drukarni Lazarzowey: Basili Skalski, 1604. - 4°

E XIX, 363; Ossol. XVII w. 3185; P I, 7

Współopr. z: Fraszkii Iana Kochanowskiego. - W Krakowie, 1604 i in. (ogółem 3 dzieła)

Prow.: (1) Hyacinthus capucin - *Ex Libris Hyacinthi Capucin* [notatka rkps.]

(2) Walenty R. [podpis]

(3) Czytelnia Ludowa (Cieszyn); sygn. 3230 CL

KOMENSKÝ Jan Amos

1039 K

Lux e tenebris, novis radiis aucta: hoc est... revelationes... factae... / per immissas visiones et angelica divinaque alloquia, facta... Christophoro Kottero Silesio ab... 1616 ad 1624, ... Christianae Poniatoviae Bohemae... 1627, 1628, 1629.... Nicolao Drabicio Moravo ab... 1638 ad 1664. - [Ed. auct. et emend.]

[Lugduni Batavorum ? : b. w.], 1665. - 4°

Współwyd. prace z własną, wspólną k. tyt. datowaną: 1664 - Objawienia Drabiciusa oprowione w osobnym wol. (sygn. 1058 K)

E XIX, 449; Zedler VII, 1373; Vobr. 137-138; Urbánková, 377

Aut.: Jan Amos Komenský (E XIX, 449; Zedler VII, 1373; Vobr. 137-138; Urbánková, 377)

Prow.: (1) X [notatka rkps. nieczytelna]

(2) Józef Ignacy Kraszewski - *J. I. Kraszeuski* [faksymile podpisu]; sygn. 1039 K**STAROWOLSKI Szymon**

44 K

Monumenta sarmatarum: viam universae carnis ingressorum / Simone Starovolscio... collectore

Cracoviae: in officina viduae et haeredum Francisci Caesarii..., 1655. - 2°

E XXIX, 195

Prow.: (1) X [niezidentyfikowany supereklibris heraldyczny]

(2) Józef Ignacy Kraszewski - *J. I. Kraszeuski* [faksymile podpisu]; sygn. 44 K**THEATRUM**

2 P I 4 a SZ

Theatrum europaeum oder... Beschreibung aller... Geschichten... in der Welt... vom Jahr Christi 1617. biß auff das Jahr 1629. exclus... / beschrieben durch M. Joannem Philippum Abelinum... - Mit... Delineationen und Abrissen gezieret, und jetzo zum drittenmal nach beschener Revision und Verbesserung, an Tag gegeben und verlegt / durch Weyland Matthäi Merians seel. Erben in Franckfurt...

Gedruckt zu Franckfurt am Mayn: bey Daniel Fievet..., 1662. - 2°

Georgi IV, 203

Prow.: Leopold Jan Szersznik - *Leopoldi Scherschnick 1808* [notatka rkps.]; *Leop. Scherschnick's Bibliothek in Teschen*

[pieczęć]; sygn. 2 P I 4 a SZ; nr inw. 4456 SZ

TRZANOWSKI Jerzy

1146 MM

Odorum sacrarum sive hymnorum Georgii Tranosci Teschinensis, varijs carminum generibus, ijsq', rhythmicis, cinninatorum libri tres. Accessit ejusdem dissertatio... de christiano - gentilismo...

Bregae: typis Gründerianis, 1629. - 12°

Prow.: (1) X - *juni 1939 erw. b. Lipmann... Berlin 155 MK* [notatka rkps.](2) V. Rhedigersche Stadt Bibliothek (Wrocław) - *V. Rhedigersch. Stadt Bibliothek zu Breslau; Doublette der Bibliothek zu Breslau* [pieczęć]

(3) Muzeum Miejskie (Cieszyn) [pieczęć]; sygn. 1146 MM

XVIII w.**ALLGEMEINES**

2 CC V 6 a SZ

Allgemeines europäisches Journal. 1794. Oktober bis Dezember. Zweiter Band mit Kupfern

Brünn: gedruckt und im Verlag bei Joseph Georg Traßler..., 1794. - 8°

Pumpřla IV, 966

Wyd.: Franz Joseph Fransky (Pumpřla IV, 966)

Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. 2 CC V 6 a SZ; nr inw. 7408 SZ

BARTL Franz Konrad

1 N IX 14 SZ

Abhandlung von allen möglichen Arithmetiken / von Franz Konrad Bartl... - Zweyte Auflage

Olmütz: bey Josepha Hirnlin: durch Joseph Loserth..., 1795. - 8°

Pumpřla II, 255

Współopr. z: Abhandlung von der Interessenrechnung / von Franz Konrad Bartl... - Olmütz, 1796

Prow.: Leopold Jan Szersznik - *Leop. Scherschnick* [podpis]; sygn. 1 N IX 14 SZ; nr inw. 3781 SZ**BARTL Franz Konrad**

1 M IX 41 SZ

Nachricht von der Harmonika / von Franz Konrad Bartl...

Olmütz: gedruckt bey Josepha Hirnlin: durch Joseph Franz Loserth..., 1796. - 8°

Pumpřla II, 256

Prow.: (1) Adam Nechay - *Dono D. Ad. Nechay 1802 Bibliothecae Scherschnickianae* [notatka rkps.](2) Leopold Jan Szersznik - *J.u.* [notatka rkps.]; sygn. 1 M IX 41 SZ; nr inw. 3307 SZ**DMOCHOWSKI Franciszek, KOŁŁĄTAJ Hugo, POTOCKI Ignacy**

648 K

O ustanowieniu i upadku Konstytucyi Polskiej 3go Maia 1791. Część druga: O upadku Konstytucyi Polskiej 3go Maia 1791

W Metz [właśc. Kraków: u Jana Maja], 1793. - 8°

E XV, 254

Aut.: Franciszek Dmochowski, Hugo Kołłątaj, Ignacy Potocki (E XV, 254; N. Korb. V, 131)

Prow.: (1) M. Skarżyński - *Darował M. Skarżyński Berlin dn. 17 Marca 1830* [notatka rkps.]

(2) Biblioteka Wielkopolanów [pieczęć]

(3) Towarzystwo Przyjaciół Nauk (Poznań) - *Towarzystwo Przyj. Nauk Poznańskie* [pieczęć](4) Józef Ignacy Kraszewski - *J. I. Kraszeuski* [faksymile podpisu]; sygn. 648 K**HANKE Martin**

3 P IV 2 SZ

Martini Hankii De silesiorum nominibus antiquitates...

Lipsiae: sumtibus Christiani Bauchii...: typis Christophori Fleischeri, 1702. - 4°

E XVIII, 30

Współopr. z: Martini Hankii De silesiorum rebus... - Lipsiae, 1705 i in. (ogółem 3 dzieła)

Prow.: Leopold Jan Szersznik - *Leopoldi Scherschnick* [notatka rkps.]; *Leop. Scherschnick's Bibliothek in Teschen*

[pieczęć]; sygn. 3 P IV 2 SZ; nr inw. 4689 SZ

HERMANN Leonhard Dawid

V V 13 SZ

Maslographia oder Beschreibung des Schlesischen Massel im Oelß - Bernstädtischen Fürstenthum mit seinen Schauwürdigkeiten... / zum Druck gegeben von Leonhard David Hermann...

Brieg: druckts Gottfried Gründer; [Breßlau]: zu finden bey Christian Brachvogeln in Breßlau, 1711. – 4°

E XVIII, 156

Prow.: (1) Adamus Fridericus de Steil – *Sum ex libris Adami Friderici de Steil Anno 1737 d. 11 Januarii* [notatka rkps.]
(2) Leopold Jan Szersznik – *Leopoldi Scherschnick* [podpis]; sygn. V V 13 SZ; nr inw. 5762 SZ

KONARSKI Stanisław

3961 K

O skutecznym rad sposobie albo utrzymywaniu ordynaryinych seymow. Część trzecia W Warszawie: w Drukarni J. K. Mci y Rzpłtey u XX. Scholarum Piarum, 1762. – 8°

E XX, 9

Aut.: Stanisław Konarski (E XX, 9)

Prow.: (1) Stanisław Różański – *Stanisława Różańskiego* [podpis]

(2) Józef Ignacy Kraszewski – *J. I. Kraszewski* [faksymile podpisu]; sygn. 3961 K

MODLITWY

F VIII 36 SZ

Modlitwy /z włoskiego przetłumaczone na jenzyk niemiecky a z niemieckiego na ten, który jest w Xionżenstwie Tießynskim zwyczajny

W Bernie: w Drukarni Jana Sylwestra Siedlera..., 1788. – 12°

E XXII, 485 486

Prow.: Leopold Jan Szersznik – *Leop. Scherschnick 1806* [podpis]; sygn. F VIII 36 SZ; nr inw. 487 SZ

MUTHMAN Jan

8145 TL

Wierność Bogu y cesarzowi czasu powietrza morowego należąca / a pokazana przez Jana Muthmana...

Drukował w Brzegu: Gottfried Tramp, 1716. – 8°

E XXII, 649

Prow.: (1) Jerzy Wilhelm Kloch z Kornic – *Joannes Muthmanus... In munus sion amat! Tum Muthmanne cupis solensat peste genantes, In militis munus quod piacordejuvat provenit not quoniam de sacre tempore quovis Thesauru, noster tum sion illud A. deterumque tibi munus vovetma! atque presatur! Entesis, qui te, nomen amat que tum. Georgius Wilhelmus Kloch de Kornitz. Minister V. D. penes Teschinium. Przypisł z egz. własnego...* [notatka rkps.]

(2) Polskie Towarzystwo Ludoznawcze (Cieszyn) – *Two Ludoznawcze Cieszyn* [pieczęć]; sygn. 8145 TL

BIBLIOTEKA IM. TSCHAMMERA

XV w.

SCHEDEL Hartmann

947 BT

[Liber chronicarum, Germ.:] Das Buch der Chroniken und Geschichten. Trad. Georgius Alt Augsburg: Io. Schönsperger, 18 IX 1496. – 2°

IBP 4944

Prow.: (1) GSVK [inicjały]

(2) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S.* [pieczęć]; sygn. 947 BT

XVI w.

FALCONIUS Thomas

8753 BT

Sprawy y słowa Jezusa Krystusa Syna Bożego / ... napisane przez świadki y pisarze... a tu wykłady krotkiemi są objaśnione [przez Tomasza Falconiusa]

W Brześciu Litewskim drukowano: [Cyprian Bazylik?], 31 I 1566. – 2°

E XIII, 28; Drukarze V, 47

Aut. podpisany pod ded.

Prow.: Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Ta droga pamiątka ewangelickich ksiązek dawnej Polski należą bibliotece Kościoła ewang. w Cieszynie* [notatka rkps.]; Biblioteka im. Tschammera Cieszyn; *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S.* [pieczęć]; sygn. 8753 BT

LUTHER Martin

1700 BT

Ein Sermon von dem heiligen hochwirdigen Sacrament der Tauffe... Martini Luther...

Getruckt zu Leibßgk: durch Wolfgang Stöckel, 1520. – 4°

Wspólpr. z Den Außerwelten lieben Freunden gottis allen Christen zu Righe, Ruell y Tarbthe ynn Lieflland meynen lieben Herren y Brudern ynn Christo / Mar. Luther... – [B. m.], 1523 i in. (ogółem 22 dzieła)

Prow.: Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S.* [pieczęć]; sygn. 1700 BT

PAPROCKI Bartosz

1828 BT

Zpracadlo slawného Margkrabstwij Morawského... / sebrané a wydané roku 1593 skrze Bartholomégo Paprockého...; [a w český přeložena skrze Jana Wodického...]

Olmütii: excussum apud haeredes Milichtalleri, 1593. – 2°

E XXIV, 78; Pumplia VII, 1479

Prow.: (1) Mikołaj Gurecki z Kornic – *Mikola... Gurecki z Kornic Dnia 20 Maji Anno 1682r.* [notatka rkps.]

(2) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S.; Biblioteka im. Tschammera Cieszyn* [pieczęć]; sygn. 1828 BT

XVII w.

BARCLAY John

3024 BT

Johann Barclayens Argenis / Deutsch gemacht durch Martin Opitzen mit schönen Kupffer Figuren nach dem frantzösischen Exemplar

[Breslau]: inn Verlegung David Müllers Buchhändlers inn Breßlau, 1626. – 8°

Georgi I, 94

Prow.: (1) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S.* [pieczęć]; sygn. 3024 BT

BIBLIA. Testamentum Vetus et Novum

8771 BT

Biblia Święta: to jest Księgi Pisma Świętego Starego y Nowego Przymierza / z żydowskiego i greckiego języka na polski pilnie y wiernie przetłumaczone; a teraz podług gdańskiego exemplarza przedrukowane

W Amsterodamie: w Drukarni Chryzstoffa Cunrada, 1660. – 8°

E XIII, 19

Prow.: Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Biblioteka im. Tschammera Cieszyn* [pieczęć]; sygn. 8771 BT

SCHLESISCHEN

1094 BT

Des Schlesischen Helicons auserlesene Gedichte oder etlicher vortreflicher schlesier biß anhero ohnbekandte poëtische Galanterien. Nebst einer Vorrede von Wortrefligkeit der neueren deutschen Poëten

Franckfurt und Leipzig: in Verlegung Michael Rohrlachs seel. Wittib und Erben in Liegnitz, 1699 (Jena: gedruckt bey Paul Ehrichen). – 8°

Georgi IV, 43

Prow.: Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S* [pieczęć]; sygn. 1094 BT

BIBLIOTEKA BONIFRATRÓW

XVII w.

COLER Johann

671 BB

Oeconomia ruralis et domestica... / hiebevot von M. Joanne Colero beschrieben. – Jetzt aber auff ein Neues in vielen Büchern merklich corrigirt, vermehret und verbessert in zwey Theil abgetheilet und mit schönen neuen Kupfferstücken gezieret...

Franckfurt am Main: in Verlegung Johann Arnold Cholin und Johann Baptista Schönwetters sel. Wittib., 1672. – 2°

S. tyt. uszkodzona. – Adres wyd. na s. tyt. cz. 2 oraz pod ded.

Prow.: (1) De Contreras – *Ex libris liberi baronis de Contreras* [notatka rkps.]

(2) Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka O.O. Bonifratrów w Cieszyń; Archiwum i Biblioteka O.O. Bonifratrów Cieszyn, Pl. ks. Londzina 1* [pieczęć]; sygn. 671 BB

GOVEA Antoine de

1562 BB

Das Leben, Todt und Wunderwerck des Sel. Joannis Dei Stiffers deß heilligen Ordens Frat. Misericordiae oder der Barmhertzigten / anfänglich durch... F. de Govea...; und dann durch... P. Bernardum Pandolphum... in Italianischer Sprach beschriben; hernach aus disen und andern in gehaltner Seligsprechung von Nicolao Avagnate... Welsch zusamb getragnen Relationen zu Grätz in Steyer in die Lateinische und endlichen in dise Teutsche Sprach versetzt und gebracht

Getruckt zu Augspurg: bey Simon Otzschnneider..., 1671. – 4°

Prow.: Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Ex libris Firum Missidae Conventus Teschenensis* [notatka rkps.]

Konwent O.O. Bonifratrów Cieszyn, Pl. Londzina 1; Archiwum i Biblioteka O.O. Bonifratrów Cieszyn, Pl. Ks. Londzina 1 [pieczęć]; sygn. 1562 BB

XVIII w.

BEER Joseph G.

966 BB

Praktische Beobachtungen über... Augenkrankheiten... für Aerzte und Wundärzte / von Joseph G. Beer... mit illuminirten und unilluminirten Kupfern

Wien: bey F. I. Kaiserer, 1791. – 8°

Heinsius I, 106

Prow.: Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka O.O. Bonifratrów w Cieszyń* [pieczęć]; sygn. 966 BB

LE DRAN Henri François

995 BB

Chirurgische Anmerkungen sammt angefügten vielfältigen Bedencken darüber zum Besten derer Chirurgie – Beflissenen / welche... Heinrich Franciscus le Dran... in zweyen Theilen beschrieben: anjetzo in das Teutsche übersetzt Mit einer Vorrede... Christoph Jacob Treu...

Nürnberg: verlegts Wolffgang Moritz Endters seel. Tochter, Mayrin, 1738 (Gedruckt bey Johann Heinrich Gottfried Bieling). – 8°

Heinsius I, 399

Prow.: (1) Clarus Kreitzberger – *In usum Fr. Claro Kreitzberger Ord. S. Joann de Deo, Ann. 766* [notatka rkps.]

(2) Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka O.O. Bonifratrów w Cieszyń; Archiwum i Biblioteka O.O. Bonifratrów Cieszyn, Pl. Ks. Londzina 1* [pieczęć]; sygn. 995 BB

PERZYNA Ludwik

89 BB

Nauki cyrulickiey krotko zebraney: to jest nauki dla chcących się uczyć cyrulickiey umiejętności / dokładnie napisaney... a dla łatwiejszego każdego pojęcia w pytaniach i w odpowiedziach ułożoney przez B. Ludwika Perzynę... Część II

W Kaliszu: w Drukarni J. O. Xcia Jmci Prymasa..., 1792. – 8°

E XXIV, 197

Prow.: Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka O.O. Bonifratrów w Cieszyń* [pieczęć]; sygn. 89 BB

ROTH Johann Philipp

997 BB

Johann Philipp Rothens Sicherer und allzeit fertiger chirurgus oder kurtze Anleitung zur Wund – Artzney – Kunst. – Aufs neue übersehen und mit nöthigen Anmerkungen... zum Druck befördert / von Joh. Gerhard Wagner...

Lübeck: verlegts Jonac Schmidt, 1734. – 8°

Heinsius III, 452

Prow.: Klasztor Bonifratrów (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka O.O. Bonifratrów w Cieszyń; Archiwum i Biblioteka O.O. Bonifratrów Cieszyn, Pl. Ks. Londzina 1* [pieczęć]; sygn. 997 BB

BIBLIOTEKA DEKANATU

XVII w.

BALBÍN Bohuslav

49 BD

Diva Wartensis, seu origines et miracula magnae Dei hominumque Matris Mariae, quae a tot retro saeculis Wartae, in limitibus Silesiae, comitatusque Glacensis, magna populorum frequentia colitur, clarissima miraculis: libris duobus comprehensa et nunc primum in lucem edita... / autore... Bohuslao Aloysio Balbino...

Pragae: formis Caesareo-Academicis...: prostant apud Nicolaum Hosing..., 1655. – 4°

E XII, 338; Pumpria II, 234

Prow.: (1) P. Fulgentius – *P. Fulgentio S.O.C.* [notatka rkps.]

(2) Jan Brzuska – *Ex libris Ioannis Brzuska Parochi Freystad...* [notatka rkps.]

(3) Biblioteka Dekanatu (Cieszyn) – *Teschner Decanat Bibliothek* [eksklibris]; sygn. 49 BD

CLICHTHOVE Josse

106 BD

D. Iodoci Clichtovaei De vita et moribus sacerdotum libellus aureus...

Cracoviae: ex Officina Nicolai Lobij, 1609– 12°

Współwyd z: Reverendi patris Ioannis Busaei... Meditationes de sacerdotum dignitate et virtutibus

E XIV, 300

Prow.: (1) Jan Brzuska – *Ex Bibliotheca Patris Ioannis Per. Brzuska Capell. Freystadiensis 1781* [notatka rkps.]

(2) Biblioteka Dekanatu (Cieszyn) – *Teschner Decanat Bibliothek* [eksklibris]; sygn. 106 BD

COTURIUS Julius Cesar

110 BD

Demonstrationes Catholicae quibus ostenditur Lutheranam Ecclesiam non esse veram Apostolicam Ecclesiam quia in essentialibus fidei articulis a vera primitiva Ecclesia dissentit / auctore... Iulio Caesare Coturio... Pars altera

Nissae: typis Iohannis Schubart, 1642. – 8°

E XIV, 432

Współopr. z: Demonstrationes Catholicae... / auctore... Iulio Caesare Coturio... [Pars prima]. – Lesnae Pol., 1641

Prow.: (1) Jan Brzuska – *Ex libris Ioannis Brzuska Parochi Freystad* [notatka rkps.]

(2) Biblioteka Dekanatu (Cieszyn); sygn. 110 BD

MARIOPHILUS Theophilus

217 BD

Stella ex Jacob orta Maria, cujus sacrae litaniae lauretanae tot symbolis, quot tituli, tot elogijs, quot literae in quovis titulo numerantur / auctae et illustratae sunt a Theophilo Mariophilo Viennae Austriae: typis Leopoldi Viogt: sumptibus et impensis Francisci Andreae Groneri..., 1680. – 8°

Prow.: (1) Casparus Ignatius Hosler – *Ex libris Caspari Ignatij Hosler Rhetoris 1685* [notatka rkps.]

(2) X – *Novitatus Brunensis Sodus* [?], Jesu 1687 [notatka rkps.]

(3) Jan Brzuska – *nunc Ioannis Brzuska* [notatka rkps.]

(4) Biblioteka Dekanatu (Cieszyn) – *Teschner Decanat Bibliothek* [eksklibris]; sygn. 217 BD

NICOLAI Philippus

1120 BD

Hystorie království Krystowa: to gest gruntovní wysání podivného rozšíření wrtkawého nestálého sstěsí a gistého uloženého času cýrkvi Krystowé w Nowém zakoné... / skrze Filipa Nicolai... w latinském jazyku wydaná; potom pak do německeho přeložená skrz M. Gotharda Artusa z Kdánska; nyní pak z německé rčeí y do česhtiny uwedená od Bohuslawa Křineckého z Ronowa...

[B. m.]: vytlačena s powolením Konsystoře Dráždanské in impressy M. Samuele Martiny-
usa z Dražowa, 1632. – 4°

Jungmann I, 277

Współopr. z: Wěrné a upřímné napomenutí... – [B. m.], 1631

Prow.: (1) Jiří Křinecký z Ronova – *Georgins Krzyneckzy Baro á Ronowa jure ma possid* [notatka rkps.]

(2) Biblioteka Dekanatu (Cieszyn); sygn. 1120 BD

MUZEUM W CIESZYNIE

XV w.

BRANT Sebastianus

147 s MC

[Das Narrenschiff, Lat.:] Stultifera navis. Trad. Iacobus Locher. Cum additionibus Thomae Beccadelli. [Il. Albrecht Dürer]

Basel: Io. Bergmann, 1 III 1498. – 4°

IBP 1239

Prow.: (1) Bruno Konczakowski – *Ex libris Bruno Konczakowski* [eksklibris]; sygn. 201

(2) Muzeum (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka Muzeum w Cieszynie* [pieczęć]; sygn. 147 s MC

MISSALE

96 s MC

Missale Wormatiense

[Basel: Mich. Wenssler, ca 1488]. – 2°

IBP 3785

Prow.: (1) Bruno Konczakowski – *Ex libris Bruno Konczakowski* [eksklibris]; sygn. 256

(2) Muzeum (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka Muzeum w Cieszynie* [pieczęć]; sygn. 96 s MC

XVI w.

DEUGOSZ Jan

182 s MC

Vita beatissimi Stanisla... necno[n] legende sanctor[um] Polonie, Hungarie, Bohemie, Moravie, Prussie et Slesie patronor[um]...

Impressum Cracoviae: in edibus... Johannis Haller, 24 XII 1511. – 4°

E XV, 245–246; Jagiell. 649

Współopr. z: Passio d[omi]ni nostri Jesu Christi secu[n]dum serie[m] quatuor evangelistarum[m] / per quenda[m] fratre[m] ordinis minoru[m] de observancia... – [B. m., ok. 1511] i in. (ogółem 4 dzieła)

Prow.: (1) X – *Ex libris Eccl.* [notatka rkps.]

(2) SP [inicjały wpisane w tarczę herbowa]

(3) Bruno Konczakowski – *Ex libris Bruno Konczakowski* [eksklibris]; sygn. 254

(4) Muzeum (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka Muzeum w Cieszynie* [pieczęć]; sygn. 182 s MC

MISSALE

180 s MC

[Missale pro itinerantibus secundum cursum ecclesie Cathedralis Cracovien[sis]

Impressum Cracoviae: per... Johanne[m] Haller, 1525. – 4°

E XVII, 431

Prow.: (1) Marcin Chmielewski – *Anno dñi 1543 Missale hoc per nobilem D Martinum Chmyelewsky Ecclesie [pa]rochia [li] novogroden post mortem d. olmn Nicolai actu p[re]sby[te]ri Donat est pro Laude dei opt[ati] statu dñi filius eius sit p[re]sby[te]r poterit re habere iure successionis post patruū suū [notatka rkps.]*

(2) X – f. w. [notatka rkps.]

(3) Bruno Konczakowski – *Ex libris Bruno Konczakowski* [eksklibris]; sygn. 238

(4) Muzeum (Cieszyn). Biblioteka – *Biblioteka Muzeum w Cieszynie* [pieczęć]; sygn. 180 s MC

KSIAŻNICA CIESZYŃSKA

XIII w.

Lac. Ok. 1300. Perg. 19,5×14,5 cm. K. 191. Opr. plsk. 18/19 w. DD V 20 SZ
Liber Decretorum
 Rękopis pochodzenia włoskiego, bolońskiego. Prawdopodobnie część większej całości.
 Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. DD V 20 SZ

XV w.

Niem. 15 w. Perg. 4,9×3,9 cm. K. 140. Opr. sk. DD VII 27 SZ
Modlitewnik
 Miniatury modlitewnik, należący, wg tradycji do księżnej Elżbiety Lukrecji.
 Zawiera 5 calostronicowych miniatur przedstawiających sceny z życia Chrystusa.
 Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. DD VII 27 SZ

Czes. 1418–1439. Perg. 29×21 cm. K. 433. Opr. sk. DD IV 8 SZ
Prorocy Cieszyńscy
 Nowy Testament i Księgi Prorockie – husycki przekład na j. czeski
 Prow.: (1) Hynek Bérka z Násilé [ekslibris]
 (2) Leopold Jan Szersznik; sygn. DD IV 8 SZ

XVI–XVII w.

Niem. 1613. 32×20 cm. K. 72. Opr. sk. 18 w. DD II 5 SZ
„Gynaecium Silesiacum: Kurtze Beschreibung und außführung der stamlinien von den hochloblichen Ahnen erlicher fürstlicher Freulein in Schlesien, die an kaiserliche, königliche, chur- und fürstliche, gräffliche, herrliche ec. Stam und Heuser ausserhalb Landes verheurat worden [...] / Stellets Daniel Czepke”
 Genealogia panien z rodów śląskich wydanych za mąż poza Śląsk i panien na Śląsk przybyłych i tu wydanych za mąż.
 Podpis: Datum Schwednitz des 16 Novemb Ao 1613 [...] Daniel Czepke k. 10 v.
 Prow.: Leopold Jan Szersznik – *Leop. Scherschmick* [podpis]; sygn. DD II 5 SZ

Lac. 16 w. ? Odpis 20,5×15 cm. K. 34, w tym 15 nie zapis. Opr. sk. 20 w. 1209 K
„Legendam beatissimi martiris Stanislai atque pontificis / per pia memoriae Dlugossum famosae eloquentiae virum conditam nuper et descriptam in duodecimquae capitula distinctam prosequantur”
 Inna ręka i atramentem: „Crac. Haller 1511” k. 7 u dołu
 Pismo jednej ręki w jednej kolumnie. Atrament brązowy, tytuły rozdziałów czerwonym atramentem (minią?), mocno spłowiałym
 Prow.: Józef Ignacy Kraszewski – *J. I. Kraszewski* [łasky mile podpisu]; sygn. 1209 K

Niem. lac. 16–17 w. 15,5×11,5 cm. K. 85 + 3. Opr. sk. 20 w. V IX 16 SZ
Herbarz
 Album ręcznie malowanych herbów szlacheckich, m.in. rodów śląskich, czeskich, polskich i niemieckich.
 Na pierwszej karcie rok 1591. – Do dolnej wyklejki przyklejona złożona karta ze spisem nazwisk szlachty śląskiej sporządzonym przez Szersznika
 Rękopis zawiera 5 obrazków drzeworytowych doklejonych do kart
 Prow.: (1) Max Gotschalkowski – *Dem Hochwürdigen Herrn Consistorial-Rath Leopold Scherschmick... verehret H. Max Freyh. von Gotschalkowski den 5 Janer 1805* [ded.]
 (2) Leopold Jan Szersznik – *j.w.* [ded.]; sygn. V IX 16 SZ

Pol. 17 w. Odpis. 30×19 cm. Tomy 2. K. 282 + 261. Opr. 20 w. DD IV 6 SZ
Andreas Ogłódowski Poemata: Polonico sermone
 Odpis polskiego przekładu Orlanda Szalonego Ariosta. dokonanego przez Piotra Kochanowskiego
 Prow.: Leopold Jan Szersznik; sygn. DD IV 6 SZ

Niem. Czes. 1580–1674. 15,5×10,5 cm. S. 268. Pismo kilku rąk. Opr. plsk. DD VII 44 SZ
Dziennik
 Dziennik Jana Tilgnera (1574–1635), od r. 1597 burgrabiego Strumienia i Skoczowa. Zawiera notatki dotyczące wydarzeń w Strumieniu i okolicy oraz na święcie, zapiski rodzinne i inne.
 Wykazy liczbowe zmarłych w kolejnych tygodniach zarazy (die grosse Sterbe) we Wrocławiu w l. 1542, 1560, 1585 s. 2–7
 – Spis burmistrzów wrocławskich w l. 1500–1587 s. 9–10. – Podpis: „Hanns Tilgner von [...]” s. 13. – Dziennik Jana Tilgnera s. 17–268. – Zapiski w jez. czeskim z r. 1674 dotyczące niejakiego Rudolfa Krala s. 1, 10, 98
 Rękopis pisany w drukowanym kalendarzu: Slovaci Petrus, Schreibkalender auff das Jar M.D.LXXX / durch M. Petrum Slouacium [...]. – Estreicher nie rejestruje tego wydania – E XXVIII, 256
 Prow.: (1) Johann von Tilgner – *Hanns Tilgner von Teschen; Hans Tilgner* [podpisy]
 (2) Leopold Jan Szersznik; sygn. DD VII 44 SZ

XVI w.

Czes. 1579. 19×15 cm. K. 143. Opr. pap.

19887 BT

„Przenasledowanj Jana Augusty a Jak. Bilky dwou Bratrzi, kterež trwalo blizko 16 let y wyswobozeni gegich / Zepsane od Jakuba Bilky, Bratra”

Tytuł i nazwisko autora [?] pisane inną ręką na papierowej oprawie. Rekopis pisany jest anonimowo, niewątpliwie przez świadka opisanych wydarzeń, autorstwo Jakuba Bilky nie jest jednak potwierdzone.

Tekst: „Kterežto poznamenaj se stalo od toho kteryž toho wsseho wyborně powiedom byl a gest. Ont' rěj že gest prawdu psal, a mimo něho nikdo giny toho tak gruntowně položity nemohl. [...] A to teprw Leta Paně 1579 w patek před swatym Matassem Ewangelistau Paně stalo se dokonanj toho w Malenowycich” k. 141

Prow.: (1) Pawel Dubin – *Leta Panie 1615 darowana gest mnie lato knížka od Bratra Pawla Dubina sprauce zboru zabyržijho Hospodín pozežneg mněgi ē slawie gmena swateho a k dobremu spasenij dusse me Amen. Anna Marije z Kostor [?] j.w. [notatka rkps.]*

(2) Anna Maria z Kostor [?] j.w. [notatka rkps.]

(3) X – *Ao 81 [1681] do dne 2 februarij přiezczel sem tu kniisku* [notatka rkps.](4) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S* [pieczęć; sygn. 19887 BT]

XVII w.

Czes. 1623–1632. 14,5×9,5 cm. K. 217, w tym 27 nie zapis. Pismo różnych ręk.

19931 BT

Opr. sk. 17 w.

Śpiewnik Joanny Dobřenskiej z Dobřenic

Śpiewnik różnych pieśni przeważnie religijnych z kręgu Braci Czeskich, pisany przez różne osoby, w przeciągu kilku lat. Na początku książeczki ozdobnie malowane karty 7 i 8: na k. 7 v. maksymy moralne wpisane w labirynt; na k. 8 tytuł w ozdobnych ramkach. Maksymy prawdopodobnie są cytatami z Komeńskiego. Zapis nutowy k. 102, 104

Prow.: (1) Joanna Dobřenská z Dobřenic – *Pisničky pobožné urozené Panně Johance Dobřenské z Dobřenic přezpsane na den swatě Doroty. Leta 1642* [ded.](2) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S* [pieczęć; sygn. 19931 BT]

Czes. Pomiędzy 1621–1681. 15,5×10,3 cm. S. 94. Pismo dwóch ręk.

19909 BT

Opr. tekst.

„Koruna neuwadla Műcedlnikuw Božych Czeskych: To gest prawdiwá sprawa o po-bożnem se k smrti připrawowanj wiernych, a při prawdě božj stalych Czechuw: kteryj [...] 21 junij Leta 1621 w Starem Meste Prazkem žiwoty swe wynaložili [...] / Sepsa-na werně a prawdiwě od toho kteryž toho přitomem byl a wssecko widel a slyssel”

Relacja o straceniu panów czeskich, uczestników powstania stanowego, na rynku Starego Miasta w Pradze 21 czerwca 1621 r. spisana przez naocznego świadka. Rekopis stanowi prawdopodobnie odpis dzieła ks. Jana Rosacjusza Hořowskiego, spowiednika skazanych, ogłoszonego drukiem pod tym samym tytułem bez podania miejsca i roku wydania.

Opis druku w: Jungmann I, 276

Prow.: (1) X – *Tuto knižeczku přiezczel sem 24 februarij Ao 1681* [notatka rkps.](2) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O. S.* [pieczęć; sygn. 19909 BT]

Czes. przed 1681 r. 16×10,5 cm. K. 36. Opr. perg.

19927 BT

„Přemyslowánij o dokonalosti křest'anské kterauž Bůh wywoleným swým w slo-wu swém ukazuje [...]”

Prawdopodobnie odpis rękopisu Jana Amosa Komeńskiego pod tym samym tytułem, wydane go raz pierwszy wraz z innym dziełem Komeńskiego pod wspólnym tytułem *Dwoji spis* w Halle w 1756 r.

Opis druku w: Jungmann I, 328

Prow.: (1) X – *Tuto knižeczku přiezczel sem dne 28 februarij Ao 81* [notatka rkps.](2) Biblioteka im. Tschammera (Cieszyn) – *Bibliothek der Gnadenkirche in Teschen O/S* [pieczęć; sygn. 19927 BT]

WYKAZ SKRÓTÓW CYTOWANEJ LITERATURY

- Drukarze *Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku*, T. 1, cz. 1; T. 3, cz. 1; T. 4–6, Wrocław 1959–1983, Książka w Dawnej Kulturze Polskiej. T. X
- E Estreicher K., *Bibliografia Polska*, T. 1–34, Kraków 1870–1939, 1951
- Georgi Georgi T., *Allgemeines Europäisches Bücher-Lexicon*, T. 1–5, Suppl. 1–3, Leipzig 1742–1758
- Heinsius Heinsius W., *Allgemeines Bücher-Lexicon*, T. 1–4, Leipzig 1793
- IBP Bohonos M., Szandrowska E., *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Moderante Alodia Kawecka-Gryczowa; composuerunt M. Bohonos et E. Szandrowska, T. 1–2, Vratislaviae 1970
- Jagiell. *Katalog poloników XVI wieku Biblioteki Jagiellońskiej*, pod red. M. Malickiego i E. Zwinogrodzkiej, T. 1–3, Warszawa-Kraków 1992–1995
- Jungmann N. Korb. *Historie literatury české*, 2 wyd., Praha 1849
- Ossol. XVII w. *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*, T. 5: Oświecenie, Warszawa 1967
- P *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVII*, oprac. B. Górski, W. Tyszkowski, T. 1–6, Wrocław 1991–1995
- P Piekarski K., *Bibliografia dzieł Jana Kochanowskiego*, Wiek XVI i XVII, Kraków 1930
- PK Piekarski K., *Katalog biblioteki Kórnickiej*, T. 1: Polonica XVI-go wieku, Kraków 1929
- Pumpřla Pumpřla V., *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci*, Č. 1: Tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501–1800, Olomouc 1974–1979
- Urbánková *Soupis děl J. A. Komenského v československých knihovnách, archivech a museích*, věd. red. E. Urbánková, Praha 1959
- Vobr Vobr J., *Dílo Jana Amose Komenského ve fondech Státní vědecké knihovny v Brně a moravských klášterních knihoven. Rukopisy a staré tisky 1611–1800*, Brno 1992
- Zedler *Grosses vollständiges universal Lexicon aller Wissenschaften und Künste*, Bd 1–64, Suppl. 1–4, Halle und Leipzig 1732–1754

KOMISARZ WYSTAWY

Anna Rusnok

**ARANŻACJA WYSTAWY
I OPISY BIBLIOGRAFICZNE**

Jadwiga Picha,
Anna Rusnok,
Jolanta Sztuchlik

TEKSTY

Grażyna Ciompa – Wucka,
Janusz Spyra,
Krzysztof Szelong

**TLUMACZENIE
NA JĘZYK NIEMIECKI**

Leon Miękina

**TLUMACZENIE
NA JĘZYK CZESKI**

Danuta Branna

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Wiesław Łysakowski

**REPRODUKCJE
FOTOGRAFICZNE**

Piotr Borowicz

WYDAWCA

Książnica Cieszyńska
ul. Przykopa 14,
43 400 Cieszyn

SKŁAD

„Compal” Bielsko-Biała
pl. ks. M. Lutra 3,
43 300 Bielsko-Biała

DRUK

„Akant” s.c.
ul. Stalmacha 10,
43 400 Cieszyn

**FINANCED BY
OPEN SOCIETY INSTITUTE**

ISBN 83-902888-5-0

Czwarte wydawnictwo
Książnicy Cieszyńskiej

